

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: מצוותי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים תפוקים ותפוקים) – להגביל: מונח – רבוי; **מחפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו I** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.1 בראשית חיי שרה כג,א: ארץ ארבע מאות שקל-כסף (התשע"א)

[בבלי קידושין ב,א,ג,א,ג] משנה האשה נקנית בכסף וגו'. הגמרא מקישה כסף לקיחת אשה לכסף ללקיחת ארץ מערת המכפלה של עפרון ע"י אברהם אבינו, **בראשית חיי שרה כג,טו: אַדְנִי שְׁמַעְנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינֶךָ מֵהָ-הוּא וְאֶת-מִתְּךָ קָבַר**: הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף במבוא למסכת קידושין הביא שיטות אחדות להגדרת פרוטה (שוה נקרא כסף לקידושי אשה). בשיטת הרי"ף והרמב"ם זוהי חתיכת מתכת כסף בשיעור משקל של חצי גרגר שעורה.

אַדְנִי שְׁמַעְנִי – מונח זקא-קטן,

אַרְצֵי – תלישא-קטנה (תרסא), פרט קדמאה

אַרְבַּע – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט

מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף – דרגא תביר, כעין פרט בתראה כולל המשכו

בֵּינִי וּבֵינֶךָ מֵהָ-הוּא – מרכא טפחא, יתור לרבות, אתנה

אַדְנִי שְׁמַעְנִי – מונח זקא-קטן, אפשר כי מלמד על שתיים או שלוש דרשות, וביניהם ענין של ערך שתיים (אחד מתפקידי זקא-קטן מלמד על משהו הקשור למספר שתיים, כגון שתי דרשות, שווי שתיים)

אַרְצֵי – תלישא-קטנה (תרסא), פרט קדמאה אשר אפשר כי מלמד על ענין של שיעור המתברר בפרט בתראה,

הערה: תרסא מלמד גם על מחיצות – מיצרי השדה שנקנה עם מערת המכפלה. **[תורה תמימה (בר' ח"ש כג,ז) בְּכֶלֶי גְבֻלוֹ סָבִיב - מאי סביב, אמר רב משרשיא, מכאן למצרים מן התורה] (ב"ב ס"ט ב')**:

אַרְבַּע – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט

מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף – דרגא תביר, כעין פרט בתראה המכיל ענין השיעור אליו מרמז **אַרְצֵי**, מדובר בשיעור משקל חתיכת מתכת / מטבע

שֶׁקֶל-כֶּסֶף – תביר, מרמז לחלק את גרגר שעורה לשתיים כשיטת הגאונים, הרי"ף והרמב"ם. המספר שתיים מרומז בטעם זקא-קטן של המלה **שְׁמַעְנִי**.

היחידה היא חצי גרגר שעורה. איך יודעים שמדובר בגרגר שעורה?

א. היות ובפסוקנו תבנית טעמים תלישא-קטנה תביר ... אתנה ננסה לגלות ע"י מידות גימטריה וגורעים ומוסיפין, וחישוב חשבונני האם פסוקנו מרמז לדברים שלא נראים בפשט,

בראשית חיי שרה כג טו: אַדְנִי שְׁמַעְנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינֶךָ מֵהָ-הוּא וְאֶת-מִתְּךָ קָבַר:

המלים **שֶׁקֶל-כֶּסֶף** מחוברות לכאילו מלה אחת בשביל טעם תביר שתחתיה.

ע"י מידות גימטריה וגורעים ומוסיפין נגלה כי:

1. מידת גימטריה **שֶׁקֶל-כֶּסֶף** גי' 590 עולה **כִּי שְׁעִיךְ** כאילו אומר עשרים יחידות של שעורים.

2. גורעים ומוסיפין **שֶׁקֶל-כֶּסֶף** אותיות **ש"כ לפס"ק**,

3. גי' **ש"כ** עולה = 320 = 20 גרה כפול 16 גרגר שעורה בגרה אחת (כדברי **הרלב"ג** ב-**שם תשא ל"ג**) **עֲשָׂרִים גְרָה**

הַשֶּׁקֶל וכל גרגר יש **לפס"ק** היינו לחלק לשניים סה"כ מתקבל **כִּי שֶׁקֶל-כֶּסֶף** = 640 חצאי גרגרי שעורה¹.

שקל-כסף של תקופת אברהם אבינו שקל 320 גרגרי שעורה בינונית.

ב. רמז נוסף לחצי גרגר שעורה בפסוק נמצא בגי' **אַרְצֵי** = 291, כפול בערך שתיים עולה לערך 582 העולה למלה **שעורה** עם הכולל.

מספר גרגרי השעורה בהם נקנתה מערת המכפלה שוה למספר גרגרי שעורה לזריעת בית סאתיים.

א. **[מלב"ם תורה אור] (בר' ח"ש כג,טו) [א]** מביא מדרש הן בגודל מערת המכפלה, האם הייתה חמישים אמה על חמישים אמה או מאה אמה על חמישים אמה וזה כגודל חצר המשכן, שטח לזריעת בית סאתיים. יתכן כי שטח זריעת בית סאתיים הוא של גרעיני שעורה. הקשר בין בית סאה לזרע שעורה נמצא ב-**(וי' בחקתי כז,טז) זרע חֲמֹר שְׁעָרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף**: פירש **רלב"ג** – הנה ה'חומר' הוא לפי הוראת הגדר שלשים סאין. והנה המקום שיפלו שם שלשים סאין לזרע, וגו'

ב. לענ"ד ע"פ חישובים המפורטים בהמשך ע"פ פשט וכתוב, בין אם מערת המכפלה הייתה בית סאתיים ובין אם לא הייתה,

אברהם אבינו קנה **אַרְצֵי אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף** היינו מחיר השוה למשקל של (320 * 400) = 128,000 גרגרי שעורה בינוניים שהתורה מגלה כאן שהיא הכמות המניבה היבול הטוב ביותר בשטח מאה אמה על חמישים אמה היינו בית סאתיים כפי שמוכח מהחישובים בהמשך. בדרך אל החישוב הזה מתגלים שיעורי תורה נוספים.

1.2 השיעורים האפשריים הנלמדים מהכתוב שקל-כסף .

1.2.1 השעורה והשיעור

הנידון להלן הוא לענין דיוק המידות בלבד ולא לענין הלכה שבה החמירו בשיעורים.

לענ"ד המלה שעורה היא מקור אפשרי למלה שיעור, ועל השעורה מבוססים שיעורי תורה נוספים וביניהם: רוחב חצי אצבע (אצבע נקראת גם אגודל או גודל), טפח, אמה, השלמה לגובה מחיצה, שטח אמה ריבועית, בית סאתיים, נפח רביעית, אונאה בשתות מלבר, שיעור זריעה לאמה ריבועית, משקל שקל-כסף.

1.2.2 הסבר מפורט לשיעור רביעית ולשיעור זריעת שעורה לאמה רבועית

שעורה, בספר **"מידות ושיעורי תורה"**² ע' שצ"ב מובא כי החזו"א כתב על השעורה "שמשקלו טבעי ומתקיים בכל דור".

הערה: **שקל-כסף** עולה (בגימטריה מלות) **מתקים** או **נשמר**, ואפשר לומר כשם שהכסף מתכתם **מתקים** כך גרגר השעורה **מתקים**.

בע' צ"א מובא כי מידת רביעית לגאונים והרמב"ם 74 – 76 ס"מ³ מובאת דעת הרמב"ם כי אורך השעורה כחצי רוחב אגודל.

וא"כ רוחב האגודל העולה משיעורי נפח אלו הוא: 1.9 – 1.92 ס"מ והאמה: 45.6 – 46 ס"מ. מובאת דעת ר"ח נאה כי מידת אגודל כ- 1.91

¹ להערות **הרב מאיר מאוזו** הי"ו א' כי שקל-כסף מכיל 384 שעורות שהן 768 פרוטות, יש לומר כי זה אחרי שהוסיפו ששית מלבר (320 + 64).

ב' לפמ"ש במדרש שקלי עפרון היו קנטרין (גדולים מאד), יש לומר כי פשוטו של מקרא מתאים מאד לתוצאות חישובי השיעורים, והמדרש מדגיש את מסירות הנהפך של אברהם אבינו ואין סתירה בין הדברים.

² הרב חיים פנחס בניש הי"ו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, ט"ו, ט"ז – שם; שמי המקרא והתורה שבעל-פה, התעטו; תפצית השערות; אתנח, סלוק; סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטית; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטית; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטית; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ס"מ. החישובים להלן יהיו סביב ערך זה ולכן אורך שיעור השווה לחצי גודל יהיה 0.955 ס"מ (ומה שכתב רא"ח נאה שאורכה שווה 1 ס"מ הוא כנראה לחומרה), לכן טפח = 7.64 ס"מ, אמה = 45.84 ס"מ.

1.2.3 חישוב נפח רביעית ממספר גרגרי שיעור במשקל ארבע מאות שקל-כסף וממשקלם!

רביעית מוגדרת בתורה בע"פ כנפח של שתי אצבעות אורך על שתי אצבעות רוחב ברום שתי אצבעות וחצי אצבע ושתי חמישיות אצבע, בהצגה עשרונית 2.7 אצבעות. לפי הגדרה זאת ולמידת אצבע של 1.91 ס"מ, נפח רביעית שיה 75.2530 סמ"ק.

אברהם אבינו שלם מתכת כסף בשוה משקל של 128,000 גרגרי שיעור, או לצורך הצגה יותר ברורה של הדיון נחשב מספר גרגרי שיעור ברביעית. בסאה יש 96 רביעיות. נחלק 128,000 ל-2 סאה ונקבל 64,000 גרגרי שיעור לסאה, נחלק זאת ל-96 רביעיות בסאה ונקבל 666.66 גרגרי שיעור ברביעית ללא קשר לגודל רביעית בסמ"ק!

לכל חומר מודדים משקל סגולי שמוגדר כמשקל החומר, בצורתו הטבעית, ביחידת נפח של אחד סמ"ק. בדקנו יחס בין משקל סגולי של כסף ובין שיעורו. יחס זה מספר ללא קשר ליחידות המדידה בתנאי שהם היו שוות! המשקל הסגולי של מתכת הכסף הוא 10.49 גרם לסמ"ק. היחס בין המשקל הסגולי של הכסף ובין המשקל הסגולי של השיעור הבינונית 0.389795 גרם / 10.49 גרם = 26.91158, תוצאה זאת העלתה השערה שאולי היחס בין המשקלים הסגוליים של שני חומרים אלו נובע מגימטריה שם ה' (=26) ולכן חלוקת המשקל הסגולי של הכסף במספר 26 תתן משקל סגולי של שיעור בינונית שהוא $10.49 / 26 = 0.40346$ גרם.

מוצאת טבלה של הקשר בין משקל גרגר שיעור בינונית ובין נפח רביעית, כאשר בחלקה המשקל הסגולי של השיעור הבינונית קבוע וכן קבוע מספר גרגרי השיעור ברביעית

מספר גרגר רביעית	משקל סגולי – שיעור, בגרם	משקל גרגר שיעור בינוני בגרם	מספר גרגרי שיעור לסמ"ק	שיעור רביעית בסמ"ק לעומת 74-76 סמ"ק לרמב"ם	משקל דינר כסף לעומת 17 ג' לרמב"ם	רוחב אצבע בס"מ
666.666	0.40346	0.0440000	9.169580	72.704090	16.896	1.888187
666.666	0.40346	0.0442708	9.113456	73.151829	17.000	1.892055
666.666	0.40346	0.0450000	8.965777	74.356739	17.280	1.902387
666.666	0.389795	0.0440000	8.858990	75.253006	16.896	1.910000

מוצאת טבלה של שיעור זריעה לרוחב אצבע משתנה

רוחב אצבע בס"מ	טפח בס"מ	אמה בס"מ	אמה רבועית בסמ"ר	בית סאה (50 אמה על 50 אמה) במ"ר	שיעור זריעת שיעור (מס' גרגרים) למ"ר	מספר גרגרים לבית סאה
1.888187	7.552748	45.316488	2053.5840	513.3960	124.6601	64000
1.892055	7.568220	45.409320	2062.0063	515.5015	124.1509	64000
1.902387	7.609548	45.657288	2084.5879	521.1469	122.8060	64000
1.910000	7.640000	45.840000	2101.3056	525.3264	121.8290	64000

1.2.4 שיעור זריעת שיעור לאמה רבועית

הנידון להלן הוא לענין דיוק המידות בלבד ולא לענין הלכה שבה החמירו בשיעורים. **שיעור היינו מספר** גרגרי שיעור לזריעת אמה רביעית, לפי גרגר שיעור באורך 0.955 ס"מ, הטפח אורכו 7.64 ס"מ והאמה ארכה 45.84 ס"מ, אמה רביעית שווה 2101.31 סמ"ר או 0.210131 מ"ר. בית סאה שווה 50 * 50 אמה שווה 2500 אמה רבועית, $0.210131 * 2500 = 525.3264$ מ"ר. מספר גרגרי שיעור לאמה רבועית $2500 / 64000 = 25.6$, מספר גרגרי שיעור למ"ר $525.3264 / 64000 = 121.829$. מספר זה קרוב למספר 120 גרגרי שיעור או חיטה למ"ר המומלץ כאופטימלי בעקבות נסוי זריעה בארה"ב בשנים 2000–2004.³

25.6 גרגרי שיעור לאמה רביעית, נעגל זאת ל-25, היינו באמה רביעית אפשר לזרוע במרחקים אחידים $5 * 5 = 25$ גרגרי שיעור. נחשב את מרחק הזריעה בין גרגר לגרגר. אמה = ששה טפחים = 24 אצבעות. $24 / 5 = 4.8$ אצבע, גרגר נזרע בערך כל 5 אצבע היינו במרחק של כף יד או זרע גרגר במרחק של כ-10 שיעורים זה מזה. יש לזכור שגם באמה הסמוכה יהיו אותם שיעורים לכן גרגר לא יזרע בפאת האמה אלא כ-2.4 אצבעות פנימה מהשוליים. אפשר כי התורה ממליצה על שיעור זריעת שיעורים של כ-5 אצבעות בין גרגר לגרגר. ההפרש של 0.6 גרגר לאמה רביעית כפול מספר אמות הזריעה, נזרע בגבולות השטח הנזרע, כך שאין גרגרים יתירים.

מסקנות.

א' לענין דיוק המידות בלבד (ולא לענין הלכה שבה החמירו בשיעורים) מידת אצבע היא בין 1.888 – 1.91 ס"מ, ואורך שיעור עשוי להיות בין 0.944 – 0.955 ס"מ, וידת טפח אמה בהתאמה כמוצג בטבלה. אמה רביעית = 2062.0063 סמ"ר ב' משיעור מספר גרגרי שיעור לאמה רבועית 25.6 ותרגומו למספר גרגרי שיעור למ"ר שהוא בין הערכים הבאים: 121.829 – 124.6601 (בהתאמה לגודל אמה רבועית) מתקבל מספר הקרוב למספר 120 גרגרי שיעור או חיטה למ"ר המומלץ כאופטימלי בעקבות נסוי זריעה בארה"ב. אפשר לחלוק על ההשואה אבל הדבר תומך בדברי החזו"א כי טבע השערה מתקים. ג' שיעור של 4.8 אצבעות היינו כחמש אצבעות בין גרגרי אותו מין בדגנים הוא שיעור שכדאי לזרוע באותו מין. מה שאין כן באיסור כלאים בזריעת שני מינים מצאנו ב- **בבלי שבת פד ב – פה א** שהמרחק המינימלי בין זרעים ממינים שונים הוא שלשה טפחים השווה שתי אצבעות, ושיעור יניקה לכל כיוון טפח ומחצה טפח השווה שש אצבעות.

³ Tillage Method & Sowing Rate Relations for Dryland Spring Wheat, Barley & Oats, W.F.Schillinger, Washington State Univ.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מוט"ל כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מחרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.3 בראשית חיי שרה כגא (התשע"ב)

בראשית כגא,ב:

[א] וַיְהִי לַחַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֵׁבַע שָׁנִים שָׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:
[ב] וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבֹא אַבְרָהָם לְסָפֵד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ:

וַתָּמָת שָׂרָה – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע, ובתפקיד פעמיים ארבע

וַתָּמָת שָׂרָה – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע

רבינו בחיי בראשית פרק כג וכן אמרו חכמי המחקר כי:

(א) הנפש חיה בטבע מתה במקרה, והמקרה הוא החטא,

(ב) והגוף מת בטבע חי במקרה, כי חיותו אינו אלא בסכת חבור הנפש והגוף, והפרדה היא מיתת הגוף.

(ג) וידוע כי מיתת הגוף סבת החיים לנפש. על זה אמר שלמה ע"ה: (קהלת ז, א) "ויום המות מיום הולדו". שבת יום המיתה

מיום הלידה בין בעוה"ז ובין בעוה"ב: לעולם הבא, הוא שאי אפשר לנפש להשיג מעלת האדם העליון כי אם במיתת הגוף,

(ד) ובעולם הזה שאין שבחיו של אדם ומעשיו הטובים נכרים ומפורסמים כי אם ביום המיתה, שהרי ביום הלידה לא יכירו מי

הוא, אבל ביום המיתה הכל מכירין אותו ומזכירין מעשיו הטובים וצדקותיו אשר עשה.

וכן דרשו רז"ל בשרה אמנו: (בר"ס, טו) כל זמן ששרה קיימת היה לה (א) נר דלוק מערב שבת לערב שבת; (ב) וברכה

מצויה בעיסה; (ג) וענן קשור על האהל וכשמתה פסקו ונתפרסם זכותה, (ד) ועוד שמתה בארץ ישראל; (ה) ונקברה בארץ

ישראל אחרי שהאריכה ימים, הוא שכתוב: [א] וַיְהִי לַחַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֵׁבַע שָׁנִים שָׁנֵי חַיֵּי

שָׂרָה: וכתבי אחריו: [ב] וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן ראויה היתה פרשה זו להדבק ולהיותה

סמוכה למעלה אחר פרשת העקדה, כי על שמועת העקדה מתה שרה ופרחה נשמתה. ...

וַתָּמָת שָׂרָה – מונח רביע, בתפקיד ארבע רמז להמשך מאמר **רבינו בחיי** יתכן לומר עוד בשם "קריית ארבע היא חברון", היא נקראת

חברון (לשון חיבור) על שם שכל הקבור שם נפשו מתחברת למעלה בעיר אלהים עם ד' מחנות שכינה, ולא לחנם חמדוה אבות העולם

אלא שמשם זוכות הנשמות להתחבר לשרשן שהוא כסא הכבוד, וזהו "קריית ארבע היא חברון":

נמצא בזכות **נחלת יעקב**

בראשית חיי שרה כגה – ו:

[ה] וַיַּעַן בְּנֵי-חַת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹא:

[ו] שָׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכְנוּ בְּמִבְתָּר קְבָרֵינוּ קְבַר אֶת-מִתְּךָ:

אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קְבָרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּךָ מִקְבַּר מִתְּךָ:

[ו] **שָׁמַעְנוּ** – מונח פסק (ואינו מונח לגרמיה) כעין מדה (י"א מ"ב מידות) סדור שנחלק, ואפשר כי מצטרף לסיפא **כגה**) **לֵאמֹר לֹא** [ו]

פסק (ב) קריאה עם פסק וקריאה ללא פסק.

שָׁמַעְנוּ – במובן הקשב הייטב, התבונן הייטב במנהגים שלנו (כגון ליד אחוזת שדה יש מקום קבורה של המשפחה) ובדרכי מו"מ שלנו, מצד

אחד יש כאן שבה כפי **בעל הטורים** ב-**כגג**) ע"פ **ב"ר נח, ח**) 'פעמים בני חת בפרשה לפי שהמברר מקחו של תלמיד חכם כאילו

קיים עשרת הדברות. מצד אחר יש במקורות גם בקורת על התנהגותם. ולמעשה בני חת וכל שאר יושבי כנען היו חייבים לאברהם אבינו

הכרת הטוב שנצח ארבעה המלכים והצילים מהשתלטותם על הארץ, והארץ היא שלו מהבטחת ה' ומכח הנצחון.

ועוד עם פסק ובלי פסק בפסוק **כג, 1**) קריאה בלי פסק **שָׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכְנוּ נְשִׂיא אֱלֹהִים כפרשב"ם** ולא גר

ותושב ואין אתה צריך לקנות

אבל בקריאה עם פסק **שָׁמַעְנוּ** | פסק **אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכְנוּ** – קדמא מהפך פשטא זקף-קטן במובן של **בתוך עמי אנכי**

יושבת. אתה מכיר את אופן ההתנהלות כאן ואם תקנה או תקבל מתנה בלי קנין מבני חת כולם (כגון מושלי העיר) אז אם נצטרך הנחלה

נפקיענה כמו שפירש **[חידושי הגר"ז סימן מ']** על **כג, 1**) כתב שקודם לקבורה אמר ויקם שדה עפרון ... לאברהם למקנה, ואח"כ קבר

את שרה ... ואחר הקבורה אמר ויקם השדה ... לאחוזת קבר מאת בני חת, וזה קאי על הקנין שקנה מהם (כדי שלא יפקיעו הקרקע

לצרכיהם)

בראשית חיי שרה כגו:

שָׁמַעְנוּ | **אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכְנוּ בְּמִבְתָּר קְבָרֵינוּ קְבַר אֶת-מִתְּךָ**

אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קְבָרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּךָ מִקְבַּר מִתְּךָ:

שָׁמַעְנוּ | – פסק (א) מסיבת הפרדה בין אותיות אהו"י בסוף מלת **שָׁמַעְנוּ** ותחילת מלת **אֲדֹנָי**;

(ב) כעין מדה סדור שנחלק, ויאפשר דרשה עצמאית כדלהלן

ר' אליהו שגב בשם **[הרב מאיר מאזוז רח' עוזיאל ב"ב]** [ו] **שָׁמַעְנוּ** נוטריקון חיובים להשתתף עם הצבור

ש' – שמע לפחות פסוק ראשון; מ' – מודים אנחנו לך; ע' – עלינו לשבח חלקי או מלא; נ' – נקדישך, היינו קדושה מלא

ו' – וידוי רק חלק ראשון של אשמנו וכו' – מביורר בכלל אור משה עולה שיש חובה להשתתף עם הצבור באמירת חלק אחר בוידוי

הפותח באות ו"ו **(שם תשא לד, 1)** וַיַּעֲבֵר ה' עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא

בראשית חיי שרה כגט:

וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לֹא אֲשַׁר בְּקִצְהָ שָׂרָהּ בְּכֶסֶף מְלֵא וַיִּתְּנָה לִי בְּתוֹכָם לְאַחֲזַת-קְבָר:

וַיִּתֵּן-לִי – רביע, ע"פ **אור החיים בר' ח"ש** המשתמש ב**בבלי בבא בתרא נא** - נד ועוד,

ארבעה אופני קנין בקרקע – חליפין, כסף, חזקה, שטר. חזקה – ע"י הפעולות גדר, נעל, פרץ, כייר, נהנה מגוף הקרקע כגון ישב או שכב

עליה, פרץ – כולל שיפר בה לטובת השימוש בה.

וַיִּתֵּן-לִי – רביע, ע"פ מקורות שונים, הכסף קונה קרקע, עבדים, אשה, מיטלטלין למאן דאמר שיש קנין כסף למיטלטלין.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"כ) כי במצוותך האמנת – תהליך ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב ששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בראשית חיי שרה כג,טז:

אָרְנֵי שָׁמְעֵנִי אֶרְצֵן אֶרְבַּע מֵאֹת שָׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מֵהָ-הָוָא וְאֶת-מִתְּךָ קָבַר:

אָרְנֵן – פרט הוא השדה, **אֶרְבַּע מֵאֹת שָׁקֶל-כֶּסֶף** – כלל הצריך לפרט, **בֵּינִי וּבֵינְךָ מֵהָ-הָוָא** – חזר ופרט **בֵּינִי וּבֵינְךָ מֵהָ-הָוָא** מציינן שסלק עצמו לגמרי מן השדה. כיצד? **בֵּינִי וּבֵינְךָ** – מרכא טפחא, יתור לרבות, **וּבֵינְךָ** – טפחא, בתפקיד להתאפיין ממלת **מֵהָ-הָוָא** אתנה, ומשמעה דבר מועט, ובסה"כ כפי' **[רש"י]** ב-**[ובבלי בבא בתרא טז,א,ב]** **ולא את חיצת הקנים בלבד** ... שהמוכר יכול להתנות להשאיר לעצמו אפילו ערוגה קטנה דלא הוי בית רובע... לפי שדרך לקרות לה שם בפני עצמה, אבל עפרון אמר כי אין לו ענין ב-**מֵהָ-הָוָא** – אתנה, בדבר מוגבל, ולא הותיר לעצמו אפילו "דבר פועט" משהו מסוג הדברים המצוינים במשנה ובגמרא **ב"ב סח,טט**. ומכר גם כל האילנות הנטועין בקרקע המצר **(כג,טז)** **אֶשֶׁר בְּכָל-גְּבֻלוֹ סְבִיב:**

בראשית חיי שרה כג,טז:

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֲפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֵת אֶרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לַסְּחָר:

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֲפְרוֹן – מונה זרקא סגול, מרמז לכעין שתי סדרות של זרקא סגול. מוסיף דבר מענין עפרון על עפרון, וכאן גם מוסיף מאברהם על אברהם.

(א) מוסיף דבר מענין עפרון על עפרון **רש"י (כג,י)** **ועפרון ישב**. כתיב חסר אותו היום מינוהו שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו עלה לגדולה. ואפשר כי התגאה ולכן רמז כפי' רשב"ם להלן
(ב) מוסיף מאברהם על אברהם **רשב"ם** די לחכימא ברמיזא. כלומר אברהם שמע-הבין בחכמתו שעפרון במשכו מו"מ מבקש הרבה כסף.

וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-גדול, מוציא הכתוב ממשוטו לגבי הכסף, ולגבי העסקה כולה. **בדרך אגדתא:**

וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן – מהפך פשטא זקא-קטן, יוצא ממשוטו, כפי' **רש"י (בכורות ג)** (עפרון) חסר וי"ו לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה (המשך פרש"י מתאים לענ"ד לבא)
אֶת-הַכֶּסֶף – זקא-גדול, **רש"י (בבא מציעא פז)** שנטל ממנו שקלים גדולים שהם קנטרין... צנטינאר"ש בלעז (טט - פירושו מאה) שנאמר **עבר לסחר** – טפחא סלוק, שמתקבלים בכל מקום וגו' **ראב"ע** (טט - שעפרון רמז לו) שלא יקח כי אם כסף נבחר. **אבות דרבי נתן** – ארבעים אלף שקל, היינו 400 שקל כסף וכל אחד קנטרין היינו 400 כפול מאה בפסוק (כג,טז) נאמר **אֶרְבַּע מֵאֹת** – מלת **מאת** בתיב חסר לרמז על כך שכל שקל-כסף היה של מאה שקלים (ר' שמעון פחימה)

בדרך ההלכה:

אֶת-הַכֶּסֶף – זקא-גדול, לפחות שתי נקודות באופן אחד ואחת באופן אחר
כתבו **תוספות בבלי בבא בתרא נד,ב** ד"ה **עובד כוכבים**. דכל קנינו של ע"כ בכסף כדאמרינן **בפ"ק דקידושין (יד,ב)** ... (טט ונאמר על ישראלי שנמכר עבד לע"כ) ועוד תניא התם **(י"ב בנה כהנב)** **מַכְסֵּף מְקַנְתּוּ**: בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים דהיינו **חליפין** שמע דהוא דין בשטר אינו נקנה אפילו כל שוה כסף.
אֶת-הַכֶּסֶף – זקא-גדול, לפחות שתי נקודות באופן אחד ואחת באופן אחר. **נקודה באופן אחד** – עובד כוכבים (ע"כ) מסלק רשותו משדה ע"י כסף בלבד, **ושתי נקודות באופן אחר** – ע"כ אינו מסלק רשותו מקרקע ע"י **חליפין** (כגון תבואה וכלים **ובכל** שוה כסף), ולא בשטר שלא כמו ישראל כפי שנדרש ב-(כג,ט) שיש לו ארבעה אופני קנין בקרקע – חליפין, כסף, חזקה, שטר

ואומר ר"ת דאדרבה אין קנינו של ע"כ בכסף אלא במשיכה ... והא דקאמר הכא (בעפרון) וע"כ מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה, היינו משום דמצינו בע"כ קנין כסף בעפרון שטר בודאי לא קנה בע"כ משום דישאל גופיה לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הוה.

רבנו תם שגם הוא מבעלי התוספות, חולק על בעלי התוספות האחרים ואומר שעובד כוכבים אינו קונה ומוכר בכסף אלא במשיכה, ולכן כאשר ישראל קונה מע"כ קנין כמו קרקע עליו לקבל קודם כל שטר שמעיד על המכירה ואחר-כך יתן לו הכסף, כי אין לסמוך על הע"כ שיתן אח"כ שטר קנין ובינתיים השדה מופקר ושמה אחר יתפוס בו חזקה.

לפיכך אפשר לומר כי **וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף** – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-גדול, משמעו שבאופן רגיל ימתין הישראל עד שיקבל שטר מכירה מהע"כ ואח"כ ישקול לו כסף הקנין, אלא שעפרון היה להוט אחרי הכסף הגדול שדרש ואברהם אבינו הבין את זה ושקל לו הכסף לפני קבלת שטר המכר, ולכן כפי' **אור החיים ב' ח"ש** ע"פ **בבלי בבא בתרא נא - נד** מיד אחר מתן הכסף ביצע פעולות חזקה בשדה ובמערה שקנה ע"י הפעולות גדר, נעל, פרץ, כייר, נהנה מגוף הקרקע כגון ישב או שכב עליה, פרץ – כולל שיפר בה לטובת השימוש בה. ואח"כ קיבל מבני חת הסכמה ויש מפרשים אף קנין נוסף כנאמר **(כג,טז)** **וַיִּקֶם הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם**

לְאַחֲזֵת-קָבַר מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: ס רלב"ג והיו שם במעמד ההוא כל אנשי העיר, וכלם הסכימו ונתנו רשות לאברהם שיקבר מתו בשדה ההוא והמערה אשר בו, הוא והבאים אחריו, ו-**ר' יוסף בכור שור** פירש **לְאַחֲזֵת-קָבַר** כי עשה בו חזקה לקבורה, ופעולה זאת קנתה לו חזקה בשדה ובמערה. ולכך כתב **מֵאֵת בְּנֵי-חֵת**, כי זה היה ברשות בני העיר, **ורבינו בחיי** כתב **מֵאֵת בְּנֵי-חֵת** שלא ערערו בו מעולם. ו-

חידושי הגר"ז סימן מ' כתב שקודם לקבורה אמר ויקם שדה עפרון ... לאברהם למקנה, ואח"כ קבר את שרה ... ואחר הקבורה אמר ויקם השדה ... לאחוזת קבר מאת בני חת, וזה קאי על הקנין שקנה מהם (כדי שלא יפקיעו הקרקע לצרכיהם)
עֵבֶר – טפחא, רבוי מקומות להתקבלות הכסף **לַסְּחָר** – סלוק, מגביל, עפרון הגביל את אברהם לשלם רק שקלים שמתקבלים בכל מקום **(רש"י)**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.4 בראשית חיי שרה כג,א: (התשע"ג)

בראשית חיי שרה כג,י:

וַעֲפָרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עֲפָרוֹן אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי-חֵת לְכָל כְּאֵי שֶׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר:

וַיַּעַן – תרסא, **עֲפָרוֹן** – קדמא, תרסא בתפקיד אומדנה מה הייתה דעת המוכר קודם (קדמא) המכירה, האם המוכר מוכר בעין יפה או בעין

משנה בבא בתרא פ"ד מ"א המוכר את הבית לא מכר ... (את הנאמר במשנה א, וגם את הנאמר במשנה ב)

מ"ב לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא בתרא פ"ד מ"ב בור, הבריכה החפורה בקרקע. והדות, בנוי על פני הקרקע. כי לא יועיל לו עומקא ורומא אלא לקנות מה שנראה על פני הקרקע ולתקרה בלבד, אבל מה שתחת הקרקע או מעל התקרה אינו קונה אותו באמרו עומקא ורומא עד שיכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא. ואמרו מכרן לאחר, אינו רוצה לומר מי שמכר בור והדות אחר שמכר את הבית סתם, כי איך אפשר שהוא עצמו אין לו דרך והקונה ממנו יש לו דרך, כי די לו לקונה שיחא כמוכר, אלא רצה באמרו מכרן לאחר מי שמכר בור והדות קודם שמכר את הבית או שמכר את הבית לאחד ובור והדות לאחר בפעם אחת. וטעם מחלוקת ר' עקיבא ורבנן, שר' עקיבא סובר **מוכר בעין יפה מוכר** ולא שייר לעצמו כלום, ולפיכך (המוכר) צריך ליקח לו דרך. ורבנן סברי **מוכר בעין רעה מוכר** ושייר לעצמו, ולפיכך אינו צריך ליקח לו דרך. והלכה כר' עקיבא.

מ"ד המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבר שבתוכה רבי אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוריה של חצר (רמב"ם אין הלכה כר' אליעזר):

משנה בבא בתרא פ"ו מ"ה מי שיש לו בור לפני מביתו של חברו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת:

מ"ז מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך היחיד ארבע אמות דרך הרבים שש עשרה אמה דרך המלך אין לה שיעור **דרך הקבר אין לה שיעור** המעמד דיני צפורי אמרו בית ארבעת קבין:

עֲפָרוֹן חֲתָמִי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי-חֵת – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, דברי עפרון מכוונים לשני מענים. כפשוטם של כתובים אל בני חת להראות נדיבותו כלפי אברהם בפסוק הבא של מתנת חינם. ואופן אחר יוצאים מפשטם ומיועדים אל אברהם ומרמזים למכירה כמוסבר להלן.

לֵאמֹר – סלוק, ונוטריקון לאו אמור בכתוב אחריו. **בראשית חיי שרה כג,י א:** **לֹא-אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה נְתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי-עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קִבְרַ מִתְּךָ:**

עפרון עונה לאברהם כך: מכירת המערה בלי השדה שלפניה, שהיא כעין חצר שהמערה כלולה בה, מעלה סוגיות שונות שפוגעות בעפרון.

- (א) דרך הגישה אל המערה.
- (ב) שעות הגישה למערה.
- (ג) הקמת מצבה.
- (ד) מראית עין שהשדה שייך לאברהם.
- (ה) ע"פ **אור החיים (ג,א)** **לֹא-אֲדַנִּי** ... לא יהיה השדה ראוי לדבר מה אחר שהמערה היא לבית הקברות וגו':

אם המערה מכוסה בשדה ואברהם ירצה להקים מצבה מעל המערה לא יוכל לעשות זאת כי אין השדה מעל המערה שייך לקונה המערה אלא למוכר אלא אם כפירוש הרמב"ם שיכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא. ועוד שמערת קבורה הייתה חלק מאחוזה משפחתית, ואם אברהם יקנה רק את המערה עשוי להתפתח הרושם שגם השדה שייך לאברהם והוא לא קנה אותו. לכן עפרון אומר לאברהם (ג,א) **לֹא-אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה נְתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי-עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קִבְרַ מִתְּךָ:** אבל מפסוק (ג,ב) נכנס נבתינה המשולשת **לֵאמֹר** – סלוק, ונוטריקון לאו אמור, הגבלה, המערה כמו בור אני כביכול נתן לך במתנה, אבל איני נתן לך דרך גישה כדי להגיע למערה, כי **דרך הקבר אין לה שיעור** ולמכור רק דרך גישה איני רוצה כי יהיו הפרעות שונות. לכן אני סבור שמוכר מוכר בעין רעה (כח,ט) **עֲפָרוֹן** – גי' ר"ע עין), לכן אם אתה רוצה המערה עליך לקנות את השדה.

אור החיים (ג,א) **לֹא-אֲדַנִּי**. פירוש לא תקח המערה לבד אלא גם השדה כבר **נְתַתִּי** פי' כבר גמרתי בדעתי ליתן, וטעמו לא יהיה השדה ראוי לדבר מה אחר שהמערה היא לבית הקברות, ועל זה דקדק לומר **שְׁמַעְנִי** פי' שיכין דבריו וטעמו:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; תפצית ההשערות; אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסריים) – להגביל; מונח – רבוי; מחקר פטאט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא משו; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

שערי בינה, ורבקה מייצגת את ספירת הבינה, והיא כעין אמא המשקה את ילדיה)

באר לחי רואי – הרב שפירא צבי הירש אבד"ק מונקאטש (בעל דרכי תשובה):

בר' ח"ש כז, טו) **וְתַמְלֵא כְּהָהּ וְתַעַל שְׁכַשְׁעֶשְׁתָּה מֵהַכִּי"ד כ"ה** (ממלת **כְּהָהּ** מתהווה הצירוף כ"ד והצירוף כ"ה, כגון בדרך ההסבר לעיל

או באופן של צירוף אות כ-ד ו-כ ל-ה), אז העלתה את המלכות סוד כ"ד אתוון ד' יחודא תתאה (זהו המאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הנאמר אחרי פסוק שמע ישראל, שבו כ"ד אותיות) לסוד כ"ה אתוון ד' יחודא עלאה (זהו הפסוק "שמע ישראל הוי"ה א-לקינו הוי"ה אחד" שבו כ"ה אותיות). סוד כ"ד (ספירת מלכות) ה' (אות ה' מייצגת כאן את שם הוי"ה בספירת חכמה) כנ"ל, אז בר' ח"ש כז, טו) **וְתַעַל**, העלתה את המלכות לבעלה להזדווג עמו ביחודה שלים כנ"ל.

וְתַאמְרָא שְׁתָּה אֲדִנִי היינו כמש"ל (ריש עמוד זה) שרבקה אמרה להיסוד צדיק דז"א **שְׁתָּה אֲדִנִי**, שיקבל השפע מאמא עלאה (השקיה ע"י השכינה (תיקוני הזהר כ"א)). וגם גמליך אשקה. ומשם תרד השפע לעולמות שלמטה, שהם עתה גמולי מחלב בעוה"ר וכמש"ל.

אלין אינון רמ"ח תיבין דד' פרשיין וכו' דבכולהו אינון רמ"ח אברים וכו'. היינו כש"כ רבינו (בפרע"ח פכ"ה משער הק"ש) בסוד **הרמ"ח תיבין דק"ש** שבהם נבנית המלכות ברמ"ח אברים, שנחלק לר' פרשיין, ואהבת הוא מ"ב תיבין, והיה אם שמוע עד ושמתם

ע"ב תיבין, מן ושמתם עד פ' ציצית נ' תיבין, ופ' ציצית ע"ב תיבין, וי"ב תיבין ד' יחודא עלאה ותתאה **שמע** וברוך, ס"ה מספר רמ"ח, ועיי"ב (בפכ"ז) בסוד ג' תיבות ה' א-לקיכם אמת שכולל הש"ץ, להשלים הרמ"ח תיבין, כי הבינה היא משפעת לז"א לכל רמ"ח

אברים דיליה, וממנו נשפע להמלכות ע"י שליח צבור שהוא היסוד צדיק, ונתוסף להמלכות ג' אברים החסרים לה להשלים הרמ"ח עיי"ש, ולזה דרש הכא **וְתַאמְרָא שְׁתָּה**, היינו לאחר שעשתה רבקה התיקון של ק"ש ד' יחודא ותתאה בסוד **וְתַמְלֵא כְּהָהּ וְתַעַל** כנ"ל,

אז נתנה אמא השפעתה לז"א לתקנו ברמ"ח אברים שנכלל בהד' פרשיות דק"ש וגו'

בסידור **משה ואהרן, דיני קר"ש** נאמר: ז"ל של"ה הק' בסדור שלו ד' צ"א (טט – הכוונה שהכותב תמצת את דברי השל"ה) טוב לכיין בכל תיבה ותיבה אות אחת של שם מ"ב (טט – ר"ת של תפילת רבי נחוניא בר קנה אנא בכח וגו') כזה ואהבת את ב הויה ג אלהיך י

בכל ת לבכך ין (צ"ל ז?) וכן כולם. ובפ' והיה אם שמוע יכוין בכל תיבה שם א' מע"ב שמות (טט – המתהוים מצירוף אות אחת משלושה פסוקים בספר **שמות בשלח יד, יט, ינ"ט, כ, נ"בא, כא, נ"ט** ובכל פסוק יש ע"ב אותיות) בדרך הפוך ישר הפוך (טט – בשם

הראשון אות ראשונה של הפסוק יט, אות אחרונה של הפסוק כ, אות ראשונה של הפסוק כא) והסימן יהי כזה והיה – וה"ו אם – יל"י שמוע – סי"ט וכן כולם ובפרשת ושמתם (טט – מהמלה ה-73 בפר' והיה אם שמוע) מן תיבת את דברי עד סוף הפרשה יש חמשים

תיבות. והוא נגד חמשים שערי בינה. ובפרשת ויאמר יכוין בכל תיבה שם אחד מע"ב שמות בדרך ישר כזה (טט – בשם הראשון אות ראשונה של הפסוק יט, אות ראשונה של הפסוק כ, אות ראשונה של הפסוק כא) ויאמר – וו"ו הויה יי"י אל – סב"ט וכן כולם, וכדי

להקל על הקורא העמדי על כל תיבה שם שלו.

בסדור **השל"ה** אומר: זה לשון **מהרמ"ק** [שער ד ס' יא], ברעיא מהימנא פירש כי סוד קריאת שמע בפרשיותיה ותיבותיה, שהן פרשה ראשונה מ"ב, ופרשה שנייה ע"ב, ושלישית נ', ורביעית ע"ב, הם סוד [ארבעה] היכלות עליונים שהם סוד **מקנ"ה** שם טובלת קומה

השכינה וגו' (**שם' תר' כוז'ת**) **אֲרַךְ הַחַצֵר ... וְקַמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת** וגו', מלת **וְקַמָּה** אותיות מקו"ה, אפשר כי חצר המשכן עם קומת הקלעים היא כעין דמיון ל- [ארבעה] היכלות עליונים שהם סוד **מקנ"ה** שם טובלת קומה השכינה ובכך השכינה שוכנת בארץ במינה

קדושה).

ובהג"ה כתב בקונטרס **האר"י** ז"ל [ס' **הכוונות לג ע"ב, ופע"ח שער הק"ש פכ"ג מז ע"א**] מצאתי בזה הלשון, דע כי בפרשה ראשונה תמצא מ"ב מן ואהבת עד סוף הפרשה, לרמוז לשם מ"ב, וגו'...

ע"פ פירוש **באר לחי רואי** הפסוקים **בראשית חיי שרה כד, טז, כ**, הם מקור ל- **תיקוני הזהר תקונא חד ועשרין [דף מ"ז ע"א]** לענין קריאת שמע והכנה לתפילה. פירוש **באר לחי רואי** מבוסס על פירוש **השל"ה** /או מבוסס על **הרמ"ק** ועל כתבי **האר"י**.

סיכום:

(א) השקיה ע"י רבקה היא השפעת השפע לרמ"ח מלות קריאת שמע באופן של שם מ"ב ושם ע"ב (ישר הפוך ישר) ונ' שערי בינה ושם ע"ב (ישר ישר ישר).

(ב) פעולות השאיבה וההשקיה החוזרות מרבנות **כְּהָהּ** להיות כעין כדים רבים וזהו הצירוף כ"ד י"ם, מפירוש באר לחי רואי מובן כי גי' מלת י"ם היא כגי' כ"ד כ"ה והכולל, אלו נ' שערי בינה, ורבקה מייצגת את ספירת הבינה, והיא כעין אמא המשקה את ילדיה.

(ג) ממלת י"ם נמשך ענין קריעת ים סוף שבתוך כך מתגלים משלושה פסוקים בו שם ע"ב בצירוף ישר הפוך ישר, ושם ע"ב בצירוף ישר ישר ישר.

(ד) ממלת **כְּהָהּ** מתהווה הצירוף כ"ד והצירוף כ"ה, השקיה ע"י רבקה העלתה את המלכות סוד כ"ד אתוון ד' יחודא תתאה (זהו המאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הנאמר אחרי פסוק שמע ישראל, שבו כ"ד אותיות) לסוד כ"ה אתוון ד' יחודא עלאה (זהו הפסוק "שמע ישראל הוי"ה א-לקינו הוי"ה אחד" שבו כ"ה אותיות), וכל אחד הקורא קראת שמע חוזר על פעולתה של רבקה ומצרף

עולם הגשמי אל עולם הרוחני, כלומר מעלה אותו בדרגתו.

(ה) ועוד יש להבין מהשל"ה ששם ע"ב שהוא חסד (וענין של ימין) ממתק שם מ"ב שהוא חסד וגבורה (וענין של שמאל), לכן בשעת תפלה יעטוף בכף ימין את כף שמאל להמחיש ההמתקה והשפעת השפע המומתק אל רמ"ח מלות קריאת שמע ומהם אל רמ"ח איברי האדם

ושס"ה גידיו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מלמדני (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מחרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו 1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 בראשית חיי שרה כג,א: (התשע"ה)

1.5.1 דרוש לחתונה

בראשית חיי שרה כד,י: וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִמְּמָלַי אֲדֹנָיו לְיָלֶדָה וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקֶם וַיַּלְדֵּךְ אֶל-אַרְבַּם נְהִימָה אֶל-עֵיר נְחֹר:

וַיִּקַּח הָעֶבֶד – מונח תלישא-גדולה, כעין שתי תלישא-גדולה, שני שיעורין, שנלמד אותן מהמאמר של הרב ישראל פולק, מרוה לצמא, פרשת חיי שרה התשס"ט, בשם האדמו"ר מצאנז צוק"ל בעל שפע חיים, שיעור חומש רש"י, פר' חיי שרה התשל"ד, א' שיעור עשרה אנשים לברכת אירוסין,

... ובאור החיים הקדוש דקדק למה הוצרך לעשרה גמלים? ונראה ע"פ מה שמצינו (בבלי כתובות ז,ב) אמר רב נחמן: אמר לי הונא בר נתן, תנא: מניין לברכת חתנים בעשרה? שנאמר: (רות ד' ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה. וכתבו התוס' (שם ד"ה שנאמר וכו') ב-**מס' כלה** (ריש פ"א) דהתם (טט - בעבד אברהם) ברכת אירוסין והכא (טט - רות ד ב) ברכת נישואין, ונראה דאסמכתא בעלמא היא וגו' ... ונראה לי במה שדקדקו התוס' דעשרה לא משתמע מהתם ... בלשון העבד עשרה גמלים ועליהם עשרה רוכבים וזאת כדי שיהיה לו עשרה לומר ברכת אירוסין, ומכאן שברכת אירוסין בשערה ... וגו'

ב' שיעור עשרה אנשים להשגיח בבתי משתיות שלא ינהגו קלות ראש. וממשיך בעל "שפע חיים" וז"ל: ב-**דרושלמי במירקין** (כתובות א א) איתא אמר רבי פנחס מכאן לבית דין שהן ממנים זקנים בבתי משתיות שלהם וכתב ב'**פני משה**" להשגיח על הדבר שלא ינהגו קלות ראש... והמקור לדבריו מהירושלמי שבשביל הברכה הוצרך (אליעזר) עשרה זקנים להשגיח שלא ינהגו קלות ראש (עיין בבית שמואל, אבן העזר, סי' ס"ב סק"א)

בראשית חיי שרה כד,סה: וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלְלוֹהַ תְּהַלֵּךְ בְּשָׂרְךָ לְקַרְאֲתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְקַס:

רישא של הקרא בית ישראל בראשית חיי שרה שנת התשי"א ד"ה **ויצא יצחק לשוח כו' ... ונתקח הצעיר ונתקס** הגיד כ"ק אאז"ל כעין דאיתא (כדוגמת הגמרא האומרת) כסי ראשך כו' אימתא דשמיא (כסה ראשך להראות יראת שמים) ... עפ"י הגמרא שבת דכלדאי אמרי (החזוים בכוכבים אמרו לאשה אחת) ברך גנבי (בנך (בעל תכונת) גנב) אמרה ליה אימיה כסי ראשך כו' ובעי רחמי (אמרה לו אמו כסה ראשך לאות יראת שמיים ובקש רחמים שלא תגנוב)

כיון שרביקה בת בתואל ואחות לבן, יצחק אבינו יצא להתפלל עליה, הכניס בה יראת שמים, על-כן **וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְקַס** ומה' אשה משכלת וראשית חכמה יראת ה' ... ואולי (בכסוי הראש לאות יראת שמיים ובקשת רחמים) ע"י התפללות שלהם נמתק כח היצה"ר כוחו של עשו לא להזיק כל-כך לבני ישראל, כעין שראה דנפקי בן דלא מעלי והתפלל על זה, (וזה שנאמר לאברהם אבינו) **ויצא אותו החוצה** צא מאיצטגנינותך כנרמז שם בסוף שבת אצל אאע"ה עיין שם, ותפלתו פעל בזה, למתק הדינים, מי האיש הזה (ולא ככתוב **מי-האיש הַלְלוֹהַ** והבן) (הוציא הכתוב מפשוטו המלמד על יצחק אבינו ולימד דבר אחר, כגון פירש **ברכת אליהו** על מאמר בית ישראל שאיש מרמז לדינים. ואפשר שרמז לעשו בנו שהוא הפך יראת שמים של יצחק).

רש"י ונתקס - לשון ותתפעל, כמו ותקבר ותשבור, טט בהקשר לרישא ע"פ בית ישראל הדוגמאות של רש"י עשויות לומר כיון שראתה שיצא ממנה עשו רצתה למנוע זאת בבחינת להעדיף להשכר ולהקבר טרם יבוא לה ולעם ישראל צער עשו.

וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד - מונח רביע

מי-האיש הַלְלוֹהַ - מהפך פשטא **הַלְלוֹהַ בְּשָׂרְךָ לְקַרְאֲתָנוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים מהפך פשטא בין שני קיסרים, תבנית מאד נדירה, כעין היקש או דבר החוזר וקורה

מי-האיש הַלְלוֹהַ - **מי-האיש** גי' שש"ו, **הַלְלוֹהַ** = ה' ה' ל"ז, שש"ו ועוד ה' ועוד ה' = עש"ו ל"ז (לזות שפתיים - ויבז את-הבכרה) **וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד** - מרכא טפחא **הוּא אֲדֹנָי** - מונח אתנה

וַתִּקַּח הַצִּעִיף - מרכא טפחא, יתור לרבות על צעיף אחד רבוי יראת שמים וממנו רבוי פרנסה כנדרש מהנוטריקון **צ'ע'י'ף'** - ע'מך י'שראל צ'ריכים פרנסה, **וַתִּתְקַס** המלה מלמדת על צניעות כאות ליראת שמיים, טעם סלוק במלת **וַתִּתְקַס** - סלוק, הגבלה, שבזכות כסוי הראש לאות יראת שמיים יוגבל הנוק העלול לצאת מעשו, עד להמתקת הדין לגמרי.

בראשית חיי שרה כד,סז:

וַיִּבְרָא יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּנְחַם יִצְחָק אֶת-רַבִּי אִמּוֹ: פ

וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים מצטרפים רצף באור הנר, רצף בברכה בעיסה, רצף בענן השכינה הקשור על האהל היינו טהרת המשפחה, כפי' **רש"י הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ** שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו.

בראשית חיי שרה כה,א: וַיִּסְּף אֶבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קַטּוּרָה:

וַיִּסְּף אֶבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים המצטרפים לענין אחד כאן כהסקה מפ' רמב"ן שאברהם אבינו לקח אשה בכתובה (שהיא מרבנן) ובקידושין מדאורייתא.

רמב"ן ... ורבנו שלמה כתב נשים - בכתובה, **פילגשים** - שלא בכתובה, כדאמרין בנשים ופילגשים דרודי בסנהדרין (כא,א). ואין הדבר כן, כי לא תקרא 'פילגש', אלא כשהיא בלא קדושין, כי הכתובה מדברי סופרים, והגרסא בסנהדרין: פילגש - בלא כתובה וקדושין. ... מתוך פ' רמב"ן והגרסא בסנהדרין: פילגש - בלא כתובה וקדושין יש ללמוד שאשה בכתובה וקידושין

וַשְׁמָה – מרכא, רבוי המרמז על שנאים מעשיה כקטרת שהיו בה י"א סמנים **קַטּוּרָה** – סלוק, מרמז להגבלה **שקשרה פתחה**, כפי' **רש"י** (א) **קַטּוּרָה** - זו הגר (ראה ב"ר סא,ה), ונקראת **קַטּוּרָה** - על שם שנאים מעשיה כקטרת, **וַשְׁקָשְׁרָה פתחה**, שלא נזדווג לה אדם מיום שפרשה מאברהם (ראה ב"ר סא,ה).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מ"טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אהנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5.2 בראשית חיי שרה כגא:

(שם הספר באוצר החכמה) **מהר"ד** (מחבר רבי) יששכר דב רוקח מבעלו זצוק"ל ז"ע). המלקט והמסדר ישראל קלפהולץ.

בראשית חיי שרה כד: וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִמְּלֵי אֲדָנָיו וַיִּלְךָ וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אָרָם נְהָרִים אֶל-עִיר נְחֹר:

יש להקדים, למה כתיב ב' פעמים וילך. ועוד, למה כתיב מקודם רק וילך, ואחר כך כתיב ויקם וילך. ועוד קשה, דמקודם היה צריך לכתוב ויקח כל טוב אדוניו בידו ואח"כ ויקח עשרה גמלים, כי הלקיחה של "כל טוב" היתה לפני לקיחת הגמלים. ויש לומר, דכתיב (להלן פסוק מ"ב) **וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵינָן**, ופירש"י ז"ל: היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. והקשה האוהב ישראל בליקוטים, מנין לו לרש"י שקפצה לו הארץ, שמה יצא אליעזר לדרכו זה כמה ימים, ובא היום אל העין. ומתוך דאיתא בספרי קבלה שהשם של קפיצת הארץ היא אהו"ה^(ט) **(בר'וישלת לג,ט)** כתיב **וַיִּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עִשָׂו לְדָרְכּוֹ שְׂעִירָה**: מדרש שכל "טוב" נרמז בתיבת ההוא שהם אותיות של השם של קפיצת הדרך)

והוא יוצא מר"ת של הפסוק **(בר' א,א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ**. והר"ת של **(בר' ח"ש כד,מב) וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵינָן** (ט – ו-ה-א-ה) הם גם כן הר"ת של השם הנ"ל. וזהו מה שפירש"י ז"ל: מכאן שקפצה לו הארץ, היינו מהר"ת של הפסוק נשמע שקפצה לו הארץ. עכ"ל הק'. (ט – של האוהב ישראל)

ובפסוק ז' מקשה רש"י ז"ל: **[ז] הֲוֵא אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבְּיַד אָבִי**, ולא אמר "ואלקי הארץ", ולמעלה (פסוק ג') אמר: **וְאֲשִׁבְעֶיךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**. ולפיד"ק (ט – דברי קדשו) מתורץ הקושיא, דבגלל שרצה אברהם בתחלת השליחות לכוין את השם אהו"ה, אמר: **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, שהוא ר"ת של השם הזה. ^(ט) **(ובד"ק יומתק הזה"ק (זוהר - מדרש הנעלם כרך א (בראשית) פרשת חיי שרה דף קכו עמוד ב** אמר ר' יצחק **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, הואיל ואמר **בְּה'** שהוא הכל למה נאמר **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם** אמר רב יהודה: שהוא אדון על הכל בבת אחת, וברגע אחד הוא מניע לכל (ט – וכלם כאין נגדו, ר' יצחק אומר על שתיים אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתי:) ע"כ. והיינו שע"י קפיצת הדרך, הרמזו בר"ת, של תיבות אלו, הוא מניע את הכל ברגע אחד ממקום למקום.)

והנה השם הנ"ל מרומז בפסוק ראשון שבתורה, בתיבות **(בר' א,א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ**. והאור-החיים הק' מפרש: "את" לרבות, שתיכף בתחילת הבריאה נבראו כל תולדות השמים והארץ וכל הנמצא בעולם. ע"כ. והא דכתיב **(בר' א,א) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד**, קאי על הבריאה הנרמזת בפסוק הראשון, היינו שגם השם של קפיצת הדרך, הנרמז בר"ת **(בר' א,א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ** (ט – א-ה-ו-ה), הוא גם טוב מאד.

ועתה מתישבים כל הדיוקים. דבתחילה מספרת התורה בדרך כלל: **(בר' ח"ש כד:)** **וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִמְּלֵי אֲדָנָיו וַיִּלְךָ** טט – שיש כאן כלל מרומז בטעמים קדמא ואולא של **עֲשָׂרָה גַמְלִים** בתפקיד כלל ואח"כ מפרט הכתוב את כל פרטי ההליכה, ואמר **(בר' ח"ש כד:)** **וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בְּיָדוֹ**, היינו מה שמרומז בתיבות **(בר' א,א) טוֹב מְאֹד**, הוא השם של קפיצת הארץ, גם זאת לקח בידו. ולכך כתיב **(בר' ח"ש כד:)** **וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אָרָם נְהָרִים**, שתיכף כשקם היה כבר בארם נהרים.⁽²⁾ ויש לומר, שהשם אהו"ה הוא גימטריא "טוב", וזהו **(בר' ח"ש כד:)** **וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בְּיָדוֹ** השם הזה שמספרו "טוב" (טט – ועמו מתרחשים כל הענינים המופלאים בפרשה זאת)

בהמשך להערה א) באותו עמוד נאמר ובפרקי דרבי אליעזר (פ' ט"ז) איתא: **(בר' ח"ש כד,סא)** **וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיֵּלֶךְ**, ובשביל שלא יתיחד העבד עם רבקה בלילה, נקפצה הארץ לפניו, ובשלוש שעות בא לחברון. ע"כ. ונרמז דבר זה בפסוק: **(בר' ח"ש כד,סא)** **וַתִּרְכַּבְנָה עַל-הַגַּמְלִים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיֵּלֶךְ**: ר"ת **אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד** השם אהו"ה.

בראשית חיי שרה כד,סא:

וַתִּקַּח רַבְּקָה וַיַּעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל-הַגַּמְלִים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיֵּלֶךְ:

טט – בפסוק זה מופיע שם זה שלוש פעמים בצירופי סדר שונים **הַגַּמְלִים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרַי הָאִישׁ** (ה-ו-ה-א), **אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד** (א-ה-ו-ה), **הָעֶבֶד** (א-ה-ו-ה). **הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת** (ה-ו-ה-א), רבוי השילובים בשם זה מרמזים על היווצרות ההעלם כך שלבריאה יש הרגשה של עצמאות ועד לגלוי יצר הרע ודומה לשילוב הכפול בפסוק **(בר' ג,)** **וְכִי תֵאָוֶה-הוּא לְעֵינַיִם**

וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ – רביע תביר, אפשר שהתביר מלמד להחסיר מהרביע בתפקיד ארבע שעות, ומתקבל שלוש שעות בין חברון לארם נהריים כב-פרקי דרבי אליעזר פרק ט"ז.

[יב] וַיֵּאמְרוּ שְׂכַל טוֹב (בובר) בראשית פרשת חיי שרה כד,יב

(יב) וַיֵּאמְרוּ. זו אחד מן שבעה דברים הנטעמין בשלשלת, וכולן לדורשה, וזה לפי שהרים קולו ואמר (לקב"ה) כיון שהתחלת גמור: **ה' אֱלֹהֵי אֲדָנָי אֲבָרְתֶם** שנתייחדת עליו מכל בריותיך: **הַקְּרָה-גָּא**. כלומר זמן בבקשה לפניך מה שאני מבקש, ודומה לו כי הקרה ה' אלהיך לפני (בראשית כו כ), אשר קרך בדרך (דברים כה יח), את כל אשר קרהו (אסתר ד ז), וכל דומיתן: **הַיּוֹם**. היום הזה התחלת לעשות נס שקפצה לי הדרך **הַיּוֹם** גמור הדבר: **וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדָנָי אֲבָרְתֶם**. שאע"פ שהוא צדיק גמור צריך הוא חסד שהוא מתגלגל ואומר הוא ישלח מלאכו לפניך (בראשית כד ז), והצליח דרכך:

[יב] וַיֵּאמְרוּ – שלשלת פסק, **(בר' ח"ש כד,יב) וַיֵּאמְרוּ** – על בסיס ההסבר ב-**תורה שלמה (וי' צו ח,טו) [כח]** ע"פ מדרש מאור האפלה ל-**(ויקרא צו ח,כג) וַיִּשְׁחָטוּ** שרתת מהתרגשות, שצריך כוונה בתפילה, כי זה היה הזווג הראשון של בן ישראל שיקבע את כל עם ישראל, רתת מפחד שמה ישנה משהו במחשבה. ושלשלת נקרא גם מרעים וזה כנאמר ב-**שכל טוב (בובר) בראשית פרשת חיי שרה כד,יב וַיֵּאמְרוּ**. זו אחד מן שבעה דברים הנטעמין בשלשלת (ואינו מפרט מהם), וכולן לדורשה, וזה לפי שהרים קולו ואמר (לקב"ה) כיון שהתחלת גמור: **(מקור תורה שלמה חיי שרה [עט])**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני "טוד" (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, ט"ט, שם: המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט**; **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים לפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא טול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5.3 בראשית חיי שרה כג,א:

בראשית חיי שרה כד,ג,ז,מ,מב:

[ג] וְאֶשְׁבִּיעַךְ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תַח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:

[ז] הִיוּ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלַדְתִּי

וְאֲשֶׁר דִּבְרָה לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת

הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם:

[מ] וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מֵאֲכֹל אִתּוֹ וְהַצְלִיחַ דַּרְכּוֹ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:

[מב] וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הַעֲוִן וְאָמַר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבְרָהָם אִם-יִשָּׁע-נָא מַצְלִיחַ דַּרְפִּי אֲעֲשֶׂר אֲנִי הַלֵּךְ עֲלֶיךָ:

(שם הספר באוצר החכמה) **מהרי"ד** (המחבר רבי יששכר דב רוקח מבעלז זצוק"ל ז"ע עלה לגנוי מרומים כב מרחשון התרפ"ז).

המלקט והמסדר ר' ישראל קלפהולץ.

[ז] הִיוּ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וגו' הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ וגו'. וכשחזר אליעזר לספר בבית רבקה, אמר: **(בר' ח"ש כד,מ)** **יִשְׁלַח מֵאֲכֹל אִתּוֹ**

וגו'. ויש להסביר השינוי, שאע"פ אמר לאליעזר **הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ**, ואליעזר סיפר שא"א אמר: **יִשְׁלַח מֵאֲכֹל אִתּוֹ**, דהנה

המלאך הוא רוחני, וכשהוא צריך לירד לעוה"ז הגשמי, מטהר הצדיק את האויר ומזככו. ויש צדיקים שקדושתם גדולה ומשפיעים

קדושה וטהרה למרחוק, ואצלם יכול המלאך לילך אפילו לפניהם, אבל צדיק שאינו במדרגה גדולה, שאינו יכול להשפיע קדושה

מסביבו, והוא קדוש רק בעצמו, אצלו צריך המלאך לילך יחד עמו. וא"א ע"ה ידע מקדושתו של אליעזר, ולכן אמר: **יִשְׁלַח מֵאֲכֹל**

לְפָנֶיךָ, אבל אליעזר בענותנותו אמר שאינו יכול לטהר האויר, ולכן נאלץ המלאך לילך יחד אתו.

קיצור דברי הערה: אברהם אמר **לְפָנֶיךָ** היינו שמלאך ילך לפניך להוציא את רבקה, דזה עיקר הכוונה, ואליעזר אמר **אִתּוֹ**, וכוונתו

למלאך שהלך ללוותו, שגם זה אמר אברהם ברמז. ולהוציא את רבקה לא רצה אליעזר, כמש"כ רש"י ז"ל שם שרצה שיצחק ישא בתו,

ולכן לא הזכיר בדבריו את המלאך הזה.

(בר' ח"ש כד,ז) **הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ**. במד"ר (פר' נט סימן יד): ר' דוסא אומר הרי זה מלאך מסוים. בשעה שאמר אברהם אבינו

הוא ישלח מלאכו לפניך, זימן לו הקב"ה שני מלאכים, אחד להוציא את רבקה ואחד ללוות את אליעזר ע"כ. וקשה אם היה נצרך לשני

מלאכים משום דאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות למה אמר אברהם: **הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל**, דמשמע מלאך אחד ואיפה מרומזים

בקרא שני המלאכים. ...

דאע"פ רמז השם (של מלאך שמירת הדרך) במה שאמר: **הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ** (ראשי תיבות **הוּא יִשְׁלַח ה**) (ה – י) וסופי תיבות **מֵאֲכֹל**

לְפָנֶיךָ (ו – ו) הם ("יהוה"), ובזה רמז המלאך השני, מלבד אותו המלאך שאמר בפירוש. וזהו שאמר המדרש: בשעה שאמר אע"פ וכו' זימן לו הקב"ה שני מלאכים, אחד להוציא את רבקה – זהו שאמר בפירוש, כי זה היה עיקר השליחות, ואחד ללוות את אליעזר ע"י

ראשי וסופי תיבות.

הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ – רביע ... זקף-קטן כעין כתוב תסום שלא בא לסתום אלא לפרש. והפירוש אינו כפשט הכתוב על מלאך אחד

כי מהפך פשטא של **יִשְׁלַח מֵאֲכֹל** מלמד להוציא הכתוב ממשוטו, וע"י זקף-קטן של **לְפָנֶיךָ** בתפקיד שניים, מרומזים שני מלאכים.

המלאך שבכתוב להוציא את רבקה, והמלאך המלווה את אליעזר ברמז הטעמים וע"י ראשי תיבות **הוּא יִשְׁלַח ה** (ה – י) וסופי תיבות

מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ (ו – ו), ובסידור אותיות אלה כסדר סופי תיבות "כי מלאכיו יצוה לך" מתקבל שם מלאך הלווי וקפיצת הדרך "יהוה".

הַזֹּאת הוּא צירוף אות ה"ה ממילת "הזאת" ומלת "הוא" מרמז לשם ה-ה-ו-א היינו אהו"ה. שם קפיצת הארץ, ושם זה משמש הן לשמים

והן לארץ. **(בר' ח"ש כד,ג)** **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ** ע"י קפיצת הדרך, הרמז בראשי תיבות של תיבות אלו, הוא מניע הכל ברגע

אחד ממקום למקום.

הוּא – רביע, אפשר מרמז שבארבע המלים **הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ** – מרומז שם מלאך שמירת הדרך "יהוה" בדרך הצירוף של

המהרי"ד.

הוּא – רביע, בהערה מובא מדרש תנחומא: **(בר' ויצא כח,ז)** **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב (מִפְּאֵר שִׁבְעַ),** זהו שאמר הכתוב: **(תה' צא,יא)** **כִּי מֵאֲכֹלֵי יְצוּה-לָךְ**

לְשִׁמְרָךְ בְּכָל-דְּרָבְךָ: **(בר' ויצא כח,ז)** **וַיִּגְדֶּה תַרְנֶה:** זו אחת **מארבע** קפיצות שקפצה הארץ. ... ולפי דברי קדשו (של המהרי"ד) מובן, שהר"ת

של **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב** (טט – ו – ו) וס"ת של **וַיִּגְדֶּה תַרְנֶה** (טט – ד – ה) הם השם "יהוה", ובזה מרומז המלאך של קפיצת הדרך. פירוש המדרש

לכך כתיב **(בר' ויצא כח,ז)** **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב,** זהו שאמר הכתוב **(תה' צא,יא)** **כִּי מֵאֲכֹלֵי יְצוּה-לָךְ** (טט – ס"ת "יהוה") **(בר' ויצא כח,ז)** **וַיִּגְדֶּה תַרְנֶה** זו

אחת מד' קפיצות שקפצה הארץ, היינו שבתוכיבות **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב וַיִּגְדֶּה תַרְנֶה** מרומז המלאך של קפיצת הדרך.

ויש לפרש גם מד"ר (לך פר' מ"ג): פסיעותיו של אברהם אבינו ר' יודן בר סימון אמר: מיל ... ר"ת **(תה' צא,יא)** **מֵאֲכֹלֵי יְצוּה-לָךְ**, ...

שקפצה לו הדרך ... פירש"י ז"ל: כשרדף ארבעה מלכים נקפצה לו הארץ.

הוּא – רביע, אפשר מרמז שהקדוש ברוך **הוּא** מצוה לארבע קפיצות הארץ לצדיקים, לאברהם כשרדף ארבעה מלכים נקפצה לו הארץ,

לאליעזר בדרכו לקחת את רבקה, לאליעזר בדרכו חזרה עם רבקה נקפצה הארץ לפניו בשביל שלא יתיחד העבד עם רבקה, ליעקב בצאתו

להרן ר"ת ויצא יעקב"ב ס"ת "וילך הרנה" (יזה"ד) אחת מארבע קפיצות שקפצה הארץ.

קפיצת דרך אחת לרשע, לעשו, שקפצה לו הדרך להרחיקו במהירות מיעקב. לשעיר דרשה ממת **ההוא** בפסוק **(בר' וישלח לג,טז)** **וַיִּשָּׁב בְּיָוִם**

ההוא עָשׂוּ לְדַרְפּוֹ שְׁעִירָה: ולא מר"ת ו/או ס"ת.

[ו] וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִמְּגַלֵּי אֲדֹנָיו וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בְּנִדּוֹ וַיִּקֶּם וַיִּגְדֶּה אֶל-אָכָם נְהָרִים אֶל-עֵיר נְהֹר:

יש לדקדק, למה כתיב ב' פעמים וילך. ועוד, למה כתיב מקודם רק **וַיִּגְדֶּה**, ואחר כך כתיב **וַיִּקֶּם וַיִּגְדֶּה**. ועוד קשה, דמקודם היה צריך

לכתוב ויקח כל טוב אדוניו בידו ואח"כ ויקח עשרה גמלים, כי הלקיחה של **כָּל-טוֹב** היתה לפני לקיחת הגמלים.

ויש לומר, דכתיב (להלן פסוק מ"ב): **וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הַעֲוִן**, ופירש"י ז"ל: היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ.

והקשה האוהב ישראל בליקוטים, מנין לו לרש"י שקפצה לו הארץ, שמא יצא אליעזר לדרכו זה כמה ימים, ובא היום אל העין. ומתוך

דאיתא בספרי קבלה שהשם של קפיצת הארץ היא אהו"ה^א

^א(כתיב **(בר' וישלח לג,טז)** **וַיִּשָּׁב בְּיָוִם הַהוּא עָשׂוּ לְדַרְפּוֹ שְׁעִירָה:** ובת"ר: ואיתעביד ניסא ליעקב ותב (עשו) ביומא ההוא לארחה (לשעיר

ביום אחד)... ובמדרש שכל טוב נרמז בתיבת **ההוא** שהם אותיות של השם של קפיצת הדרך)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: שמו המקרא התורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים (קפידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרקא** = טרוא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

והוא יוצא מר"ת של הפסוק **(בר' א, א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ** : . והר"ת של **(בר' ח"ש כד, מב) וְאֵבָא הַיָּוֵם אֶל-הָעֵינַן** (טט – ו-ה-א-ה) הם גם כן הר"ת של השם הנ"ל. וזהו מה שפ"י רש"י ז"ל: **מכאן שקפצה לו הארץ, היינו מהר"ת של הפסוק נשמע שקפצה לו הארץ. עכ"ל** הק'. (טט – של האוהב ישראל)

ובפסוק ז' מקשה רש"י ז"ל: **[ז] הוּא אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אֲבִי**, ולא אמר "ואלקי הארץ", ולמעלה (פסוק ג') אמר: **וְאֲשִׁבִיעֶיךָ בְּהַ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**. ולפיד"ק (טט – דברי קישור של האוהב ישראל?) מתורצת הקושיא, דבגלל שרצה אברהם בתחלת השליחות לכונן את השם אהו"ה, אמר: **אַלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, שהוא ר"ת של השם הזה. (ק"א) (ובד"ק יומתק הזה"ק **זוהר** - **מדרש הנעלם כרך א (בראשית) פרשת חיי שרה דף קכו עמוד ב** אמר ר' יצחק **(בר' ח"ש כד, ג) אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, הואיל ואמר **בְּהַ** שהוא **הכל** למה נאמר **אַלֹהֵי הַשָּׁמַיִם** אמר רב יהודה: שהוא אדון על הכל בבת אחת, וברגע אחד הוא מניע לכל וכלם כאין נגדו, ר' יצחק אומר על שתי אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו: ע"כ. והיינו שע"י קפיצת הדרך, הרמזו בר"ת, של תיבות אלו, הוא מניע את הכל ברגע אחד ממקום למקום.

הסבר דמשק אליעזר (באותיות כאלה לד"ה) אמר רב יהודה: שהוא אדון על הכל הוי"ה שהוא שם שמים (טט – מידת) תפארת, הוא אדון על הכל, אותיות (הכל עולה) כלה שהוא מלכות הנקראת אלקי הארץ, בבת אחת, וברגע אחד הוא מניע לכל, (דף קכו ע"א) וכלם כאין נגדו, ר' יצחק אומר על שתי אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו הקב"ה היה צומח שתי אותיות וה' משמו, שאות ו' הוא אלקי שמים, ו-ה' הוא אלקי הארץ):

והנה השם הנ"ל מרומז בפסוק ראשון שבתורה, בתיבות **(בר' א, א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ**. והאור-החיים הק' מפרש: "את" לרבות, שתיכף בתחילת הבריאה נבראו כל תולדות השמים והארץ וכל הנמצא בעולם. ע"כ. והא דכתיב **(בר' א, א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהָנֶחָ טוֹב מְאֹד**, קאי על הבריאה הנרמזת בפסוק הראשון, היינו שגם השם של קפיצת הדרך, הנרמז בר"ת **(בר' א, א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ** (טט – א-ה-ו-ה), הוא גם טוב מאד.

ועתה מתישבים כל הדייקים. דבתחילה מספרת התורה בדרך כלל: **(בר' ח"ש כד, ז) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרֵה נְמָלִים מִנְמָלֵי אֲדָנָיו וַיִּלְחָד** טט – כלל המרומז בטעמים קדמא ואולא של **עֶשְׂרֵה נְמָלִים** בתפקיד כלל

ואח"כ מפרט הכתוב את כל פרטי ההליכה, ואמר **(בר' ח"ש כד, ז) וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בִּיָּדוֹ**, היינו מה שמרומז בתיבות **(בר' א, א) טוֹב מְאֹד**, הוא השם של קפיצת הארץ, גם זאת לקח בידו. ולכך כתיב **(בר' ח"ש כד, ז) וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-אֲרָם נְהָרִים**, שתיכף כשקם היה כבר **בארם נהרים**.⁽²⁾ ויש לומר, שהשם אהו"ה הוא גימטריא "טוב", וזהו **(בר' ח"ש כד, ז) וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בִּיָּדוֹ** השם הזה שמספרו "טוב". (טט – ועם שם אהו"ה מתרחשים כל הענינים המופלאים בפרשה זאת)

אגרא דכלה חיי שרה ... אך הוא כמו שאמרו חז"ל [ב"ר פנ"ט י"א] **(בר' ח"ש כד, ז) וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו** (סתם מפני), שנתן לו שטר מתנה באם יוגמר החיתון יהיו כל נכסיו (של אברהם) ליצחק, ואם כן כשנגמר החיתון היה למפרע הכל ליצחק. **וְכָל-טוֹב** – משמע המלים (א) השם אהו"ה (ב) נכסים. טעם מקף כרב-מצב מלמד על הקניית נכסים בלשון על מנת (א) אם לא יגמר החיתון הנכסים נשארים של אברהם (ב) אם יגמר החיתון הנכסים למפרע של יצחק, **וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו** – מרכא טפחא, יתור לרבות על מתנות החתן לכלה שהביא עבד אברהם את כל נכסיו של אברהם שיעברו למפרע ליצחק משעה שנגמר החיתון. בהמשך להערה (א) באותו עמוד נאמר: ובפרקי דרבי אליעזר (פ' ט"ז) איתא: **(בר' ח"ש כד, טא) וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָה וַיִּלְחָד**, ובשביל שלא יתיחד העבד עם רבקה בלילה, נקפצה הארץ לפניו, ובשלוש שעות בא לחברון. ע"כ. ונרמז דבר זה בפסוק: **(בר' ח"ש כד, טא) וַתִּרְפַּכְנָהּ עַל-הַנְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָה וַיִּלְחָד**: ר"ת **אחרי האיש ויקח העבד** השם אהו"ה.

בראשית חיי שרה כד, טא:
וַיִּקַּח רַבְקָה וַיַּעֲרָתֶיהָ וַתִּרְפַּכְנָהּ עַל-הַנְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָה וַיִּלְחָד
טט – בפסוק זה מופיע שם זה שלוש פעמים בצירופי סדר שונים **הַנְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרַי הָאִישׁ** (ה-ו-א-ה), **אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח**

הָעֶבֶד (א-ה-ו-ה), **הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת** (ה-ו-א-ה). שלושה שילובי שם זה דומים לשני שילובים בפסוק **(בר' ג, ג) וַיְכִי תֹאנֶה-הוּא לְשֵׁנָיִם** (א-ו-ה-ה – ה-ה-ו-א) שתבנית הטעמים שלו דרגא מונח רביע מרמז לתיקון לגלוי יצר הרע בחטא אדם הראשון. אפשר כי כאן מרמז השילוב למניעת יצר רע מהעבד, בשעה שעם ישראל עומד לצאת לדרך שנעצרה בחטא אדה"ר. כתב המהרי"ד **(בר' ח"ש כד, ז) וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-אֲרָם נְהָרִים**, שתיכף כשקם היה כבר **בארם נהרים** ובפד"א (פ' ט"ז) כתב שבחזור בשלוש שעות בא לחברון. אפשר שזה מרומז בטעמי **וַיִּקַּח הָעֶבֶד** – רביע תביר, אפשר שהתביר מלמד להחסיר מהרביע בתפקיד ארבע שעות, ומתקבל שלוש שעות בדרך חזור מארם נהרים לחברון.

בהמשך להערה (ב) יש דיון בשם קפיצת הדרך בפסוק **[ג] וְאֲשִׁבִיעֶיךָ בְּהַ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ**: ונאמר בהערה: ולפי דברי קדשו נוכל לפרש, בדרך אפשר, גמרא פליאה **(חגיגה יב, א) ... שאל רבי ישמעאל את רבי עקיבא כשהיו מהלכין בדרך, אמר ליה: אתה ששימשת את נחום איש גם זו עשרים ושנים שנה שהיה דורש כל אתין שבתורה, (בר' א, א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ**: מה היה דורש בהן? – אמר ליה: אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר: שמים – שמו של הקדוש ברוך הוא, עכשיו שנאמר **(בר' א, א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ**. שמים – שמים ממש, ארץ – ארץ ממש,

דקשה למה מציינת הגמרא שכשהיו מהלכין בדרך שאלו שאלה זו, דמשמע שיש לה שייכות לזה שהיו מהלכין. ועוד צריך להבין למה כשכתוב "את" שוב לא נטעה לפרש שהם שמותיו של ה'. ולפי דברי קדשו ניחא, כי ידוע שר' ישמעאל ור' עקיבא היו מעשרה הרוגי מלכות ואיתא בפייט "אלה אזכרה": על ר' ישמעאל כהן גדול "נתנו עינינו, להזכיר את השם לעלות לדוננו, לדעת אם יצאה הגזירה מעת אלקינו." אם כן היה צריך לדעת השם של קפיצת הדרך לשמים כדמצינו במדרש אבכיר, והובא בילקוט בראשית רמז מ"ד, שתלמדני שם המפורש שאתה עולה בו לרקיע. ולכן כשהיו מהלכין בדרך לעלות השמימה, שאל את ר' עקיבא שהיה גם כן מעשרה הרוגי מלכות אתה ששימשת את נחום איש גם זו שהיה מלומד בנסים וידע ובקי בשמות **(בר' א, א) אַתְּ הַשָּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ** שיהי בהו. פירוש: השם של קפיצת הדרך, המרומז בפסוק הזה, האם הוא משמש גם לעלות לשמים. א"ל: אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר שמים וארץ הם שמותיו של הקב"ה, שמים – השם לשמים, וארץ – לקפיצת הארץ, דאם לא כתיב "את" אין מרומז בהראשי תיבות השם אהו"ה, אבל עכשו שנאמר "את", והרמז של השם הנ"ל הוא בר"ת, אני אומר כי שמים – שמים ממש, וארץ – ארץ ממש. ומרמז לנו כי השם משמש הן (לקפיצת הדרך לעלות) להשמים (כעין מעבר מחמר לרוח) והן (לקפיצת ה) ארץ.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעם (ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: עמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; **מחפץ פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** – טרףא – שני משמעות, רבי מתפסט; **מרכא טפחא** – קב ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטי; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטי; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנה רביע** – לפחות 4; ...; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – זקיש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.6 בראשית חיי שרה כג,א: (התשע"ו, נערך עם 'נחלת יעקב')

בראשית חיי שרה כג,א,ב,ג,ד,ט,כ: [ב] נתת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ ענני ויבא אברהם לספד לשרה ולבנותיה:

[ג] ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני-חת לאמור:

[ד] וירחושב אבי עמכם תנו לי אחות-קבר עמכם ואקברה מתי מלפני: [ט] ואת-ריכז קבר אברהם את-שרה אשתו אל-מערת שרה המכפלה

על-פני ממרא הוא חברון בארץ ענני: [כ] ויקם השרה ותקברה אשר-כו לאברהם לאחות-קבר מאת בני-חת: ס

נסה ללמוד מקצת הלכות אבלות מפסוקי הפרשה. **משנה קידושין פ"ד, מ"ד** ... מציינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד

שלא נתנה (מצוות עשה (מהרש"א חידושי אגדות יומא כח,ב)) ... **בבלי יומא כח,ב** אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה (מצוות לא

תעשה (מהרש"א, שם)) ... **שנאמר (בר תול' נו,ה) ותורקי** – אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה. וכתב ה-**רמב"ם הל' אבל הקדמה**

(א) (מצווה) להתאבל על הקרובים ... (ומצווה) **קבורה ביום מיתה** שהיא מצות עשה.

פי' **חזקוני (ג,ג)** ויקם השרה לשון קיום כמו יקום עליה הקים אותם **ביום שמעו**. היינו בין לאומר שא"א היה בחברון ובין לאומר שא"א

בא מחוץ לחברון קבר את שרה ביום שמעו על מותה. סמך ל-**[ב] נתת** ... **ויבא** יתיך לשמעו בלי להתעכב.

(ג,ג) **ויבא אברהם** – פשטא זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני למודים, פשטא – כאן מדובר בשתי חובות הבעל לאשתו

שמתה (א) קבורה (ב) הספד, בין אם הכניסה בין או לא הכניסה לו נכסים. וכתב ה-**ירושלמי (וילנא) כתובות פ"ד, ה"ו מתינ'** האב זכאי בבחו

ביקדושה בכסף ובשטר ובביאה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה ומקבל גיטה ואינו אוכל פירות בחייה ניסית יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה וחייב

במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות לה משני חלילים ומקוננת:

פסק ה-**רמב"ם אישות פ"ד, הל"ג** מתה אשתו חייב (טט – א) בקבורתה (טט – ב) ולעשות לה הספד וקנינים כדרך כל המדינה, ואפילו

עני שבישראל לא יפחות לו משני חלילין ומקוננת, ואם היה עשירי הכל לפי כבודו, ואם היה כבודו יתר מכבודו קוברין אותה לפי

כבודה שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת אפילו לאחר מותה.

קרית מלך הלכות אישות פ"ד, הל"ג ולעשות לה מספד כו', ירו' כתובות פ"ד ה"ו כל מקום שנהגו להספיד מספידין.

וכן פסק **שו"ע אה"ע הלכות כתובות סי' פט, ס"א** מתה האשה בחיי הבעל, (טט – א) א [א] חייב לקבורה וליטפל בכל צרכי קבורתה,

א [ב] ובכלל זה האבן שנתנים על הקבר. (טט – ב) ב [ב] וכן חייב לעשות לה מספד וקנינים, (א) כדרך כל המדינה. ג] ואם דרכם להספיד

בחלילין, (ב) לא יפחות משני חלילין ומקוננת, אפילו עני שבישראל; [ד] ואם היה עשירי, הכל לפי כבודו. ואם היה כבודו יתר

מכבודו, קוברים אותה לפי כבודה, שעולה עמו ואינה יורדת.

נענין ונפתח את הנאמר ב-**רמב"ם אישות פ"ד, הל"ג** ... ואם היה כבודה יתר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה, נאמר ב-**מדרש אגדה**

(בובר) **(בר' וידא כ"ג)** כל אשר תאמר אלהי שרה מכאן שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות: **בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה**

מז, א (בר' לך י"ט) ויאמר אלהים אל-אברהם שרי אשתך לא-תקרא את-שמה שרי כי שרה שמה: **כתוב (משלי י"ד)** אשת-חיל עצרת בעלה,

אמר רבי אחא בעלה נתעטר בה והיא לא נתעטרה בבעלה, רבנן אמרי **מתא לבעלה**, בכל מקום האיש גוזר ברם הכא **(בר' וידא כ"ג, א)**

כל אשר תאמר אלהי שרה שמע בקלה.

ב-**(בבלי סוטה ט, ב)** (דף יומי של היום, כב מ"ח התשע"ו) נאמר ... יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו, ... מי לנו גדול מיוסף

שלא נתעסק בו אלא משה ... ואין בישראל גדול ממנו, ... מי גדול ממושה שלא נתעסק בו אלא המקום, שנאמר: ויקבור אותו בגיא.

לא על משה בלבד אמרו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר: (ישעיהו נח,ח) **וקלה לפניה צדקה קבור ה' יאספה**:

נקיש מהנאמר בסוטה אל הנאמר במדרש רבה ונאמר "מי לנו גדולה משרה שלא נתעסק בה אלא אברהם".

(בר' ח"ש כג, ב) לספד לשרה – מרכא טפחא, יתור לרבות בפעולות הספד כדרך כל המדינה ופעם נהגו בלפחות שני חלילין, מקוננת, מספד

ואפילו עני שבישראל. אברהם ריבה בכבוד הספדה וקבורתה ושילם כל כסף שהושת עליו לקנות לה מקום קבורה מיוחד במינו. **רש"י (כג, ב)**

לכל פאי שער-עיר – שכולן בטלו ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה: נאמר ב-**בבלי מועד קטן כז, ב** כי באבלות הסדר הוא שלשה ימים

- לבכי, ושבעה - להספד, וכאן הסדר **לספד** ... **ולבכתה** להדגיש את גודל ההספד.

נענין בפטור האונן מכל המצוות שבתורה.

משנה ברכות ג"ג, מ"א [*] מי שמתו מוטל לפניו (טט: אונן) פטור מקריאת שמע מן התפלה ומן התפילין נושאי המטה וחלופיהן

וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלמטה צורך בהן פטורין ואת שאין למטה צורך בהן חייבין אלו ואלו

פטורים מן התפלה:

בבלי ברכות יז, ב גמרא. מוטל לפני – אין (פטור), ושאינו מוטל לפני – לא; ורמניה (מקשים מברייתא): מי שמתו מוטל לפניו – אוכל

בבית אחר, ואם אין לו בית אחר – אוכל בבית חבירו, ואם אין לו בית חבירו – עושה מחיצה ואוכל, ואם אין לו דבר לעשות מחיצה, –

מחזיר פניו ואוכל, ואינו מיסב ואוכל, ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין, ואינו מברך ואינו מזמן,

בבלי ברכות יח, א ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו, **ופטור מקריאת שמע** ומן התפלה ומן התפילין **ומכל מצות האמורות בתורה**

(בין בביתו בין בבית אחר); ובשבת – מיסב ואוכל בשר ושותה יין, ומברך ומזמן, ומברכין עליו ומזמנין עליו, וחייב בכל המצות האמורות בתורה; רבן שמעון בן

גמליאל אומר: מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכלן. ואמר רבי יוחנן: מאי בינייהו – תשימש המטה איכא בינייהו, קתני מיתה (מהברייתא משמע שהאונן)

פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין **ומכל מצות האמורות בתורה** (גם כאשר נמצא בבית אחר ואין מתו מוטל לפניו)! אמר רב

פפא: תרגמא (הסביר וצמצם שהאונן רק במצב של) **אמחזיר פניו ואוכל** (שזה הבית שהמת מוטל בו פטור מכל המצוות שבתורה). רב אשי אמר:

כיון שמוטל עליו לקבורו – כמוטל לפניו דמי (שזה בכל מקום שימצא האונן), שנאמר: **(בר' ח"ש כג, ב) ויקם אברהם מעל פני מתו**,

ונאמר: **(בר' ח"ש כג, ד) ואקברה מתי מלפני** – כל זמן שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי (לפי רב אשי הברייתא מדברת באופן שמוטל

על האונן לקבור מתו ולא תלוי במקום הימצאו ולכן פטור מכל המצוות. לפי זה אז שהמשנה מדברת שלא מוטל על האונן לקבור את מתו כי יש אחרים

שמטפלים בכך, או שמדברת שעליו לקבורו ולכן נקרא מוטל לפניו, ובמצב זה זה כמו הברייתא).

וענין רש"י שפירש כהסבר השני שכאשר מוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי.

רש"י רב אשי אמר – לעולם אכולא, ומתניתין נמי אפילו בבית אחר נמי פטר ליה, דכל שמוטל עליו לקבורו קרי מוטל לפניו.

(בר' ח"ש כג, ב) ויקם אברהם וגו' וכתוב **(בר' ח"ש כג, ד) ואקברה מתי מלפני** – וההיא שעתא לאו לפניו הוה.

ממלת **מלפני** היינו מבינים שזה רק כאשר האונן נמצא ליד המת.

(בר' ח"ש כג, ד) ואקברה מתי – טפחא, כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **מלפני** ואז תבנית הטעמים של

(בר' ח"ש כג, ד) ואקברה מתי – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות שהאונן חייב לעסוק במצוות קבורת המת, כאשר אין אחרים שיטפלו

בזה, בין אם המת לפניו ובין אם אינו לפניו, כאמר רב אשי כל זמן שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו **(מלפני)** דמי וכפ' **רש"י** וההיא

שעתא לאו לפניו הוה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני למוטל (ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, השע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק, סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, ויתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

(המשך **ברכות יח,א**) מתו - אין, אבל משמרו (ואינו מתו) - לא, והתניא: המשמר את המת אף על פי שאינו מתו - פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. משמרו - אף על פי שאינו מתו, מתו - אף על פי שאינו משמרו.

שיטה מקובצת המשמר את המת אף על פי שאינו מתו. פירוש שאינו קרובו אלא ששומרו מן העכברים פטור משום דעוסק במצוה הוא: מתו ומשמרו אין, אבל מהלך בבית הקברות - לא, והתניא: לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום לועג לרש חרף עושהו! התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור, חוץ לארבע אמות חייב (טט: לא אונן, לא שומר חייב בק"ש וגו'), דאמר מר: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, הכא (אבל האונן) - חוץ לארבע אמות נמי פטור.

מקפני – סלוק, מגביל את הפטור מכל מצות האמורות בתורה, אל האונן אף אם אינו משמר את המת. ואל המשמר אף על פי שאינו מתו כי שניהם עסוקים במצוה ולכן כל אחד מהם הוא פטור מכל המצוות האמורות בתורה.

אבל אינו פטור את ההולכים מחוץ לארבע אמות של מת, כמוסבר על **(בר יוש מו,ט) לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ שכל טוב (בנובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מו,ט לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחנה ...

שו"ת תורה לשמה סימן שפב (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחר אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד (כך דברי) הקטן יחזקאל כחלי (גי' יוסף חיים, הלוא הוא הבן איש חי) נר"ו.

טט: **(בר יוש מו,ט) לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** – דרגא מונח רביע, אחד מתפקידי תבנית הטעמים הוא תיקון חטא אדה"ר שהביא מיתה לעולם. לכן באה הרחקה של ארבע אמות ממת, מקברים ועוד דברים כדי להימצא ברשות אחרת.

[*] **פירוש המשנה לרמב"ם ברכות פ"ג,מ"א א** [א] אמרו מוטל לפניו, אין פירושו שיהא לפניו ממש, אלא ר"ל קודם שיקברנו אף על פי שאינו עמו במקום אחד. אבל אם לא היה אותו המת קרובו שהוא חייב עליו אבילות הרי זה חייב בקרית שמע אף על פי שלא נקבר, אלא אם כן היה לפניו והוא משמרו הרי זה פטור מקרית שמע. ונושאי המטה, הם נושאי מטה המת. וחלופיהן וחלופי חלופיהן, הם האנשים המוכנים לנשיאת מטה המת כשיעפר נושאהו. כל אלו שמתחלפין בנשיאת מטה המת, או שצריכים לו לעזור בנשיאת המטה, בין שהיה לפני המטה או לאחוריה הרי זה פטור מקרית שמע. ואם לא היה מן המזוננים להתחלף בנשיאת המטה וגם אינו עוזר בנשיאתה אלא בא ללות בלבד הרי זה חייב בקרית שמע. וכולם אינם חייבים בתפלה מפני שלבם סגור. קריאת שמע מדאורייתא ואפשר לאמרה גם בהליכה, תפילה מדרבנן וחייבים לעמוד.

רמב"ם הלכות אבל הקדמה הלכות אבל. יש בכללן ארבע מצות, אחת מצות עשה, ושלוש מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) להתאבל על הקרובים ואפילו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים, ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין, ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה שהן מעין קבורה ביום מיתה שהיא מצות עשה.

רמב"ם אבל פ"א,ה"א מצות * עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר **(וי שמ' יט) וְאֶכְלְתִי חֵטְאֵת הַיּוֹם הַיּוֹשֵׁב בְּעֵינֵי ה'.** ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה, אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה, אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאבי אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשחה. **הגהות מיימוניות הל' אבל פ"א,ה"א *** [לדעת הסמ"ג אינו עשה של תורה רק של דבריהם ולכן שגאו בעשין דרבנן סימן ב' (דף רמ"ו) ע"ש טור י"ד סימן שצ"ח ע"ש]:

הלכה ב מאימתי יתחייב אדם באבל משיסתם הגולל, אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן, ומפני טעם זה רחץ דוד וסך כשמת הילד טרם שיקבר.

(בר' ח"ש כג,ג) וַיִּקְם אֲבֵרָהֶם – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, פשטא מלמד ששני הלימודים הם בפשט הכתוב. דרשה (א) ככעין גזרה שוה ממלת בקומך שבקריאת שמע **תו"ש [כז] (בר' ח"ש כג,ג) וַיִּקְם אֲבֵרָהֶם מַעַל פְּנֵי מֵתוֹ,** א"ר יוחנן מאן אנן תנינן מי שמתו מוטל לפניו פטור מקרית שמע מן הכא **(בר' ח"ש כג,ג) וַיִּקְם ... וַיְדַבֵּר**. (ב"ר נ"ח), **תו"ש [כט] (בר' ח"ש כג,ג) וַיִּקְם אֲבֵרָהֶם מַעַל פְּנֵי מֵתוֹ,** מכאן למדנו שכל זמן שמתו של אדם מוטל לפניו פטור מקרית שמע נאמר כאן **וַיִּקְם** ונאמר בקרית שמע **(דב' ואת' ו,י) וַיִּבְשְׁכֶנָה וַיִּבְקוּמָהּ: (מדרש)**

דרשה (ב) **תו"ש [ל] (בר' ח"ש כג,ג) וַיִּקְם אֲבֵרָהֶם מַעַל פְּנֵי מֵתוֹ** ללמד שאין נוהגים אבלות אלא משיסתום הגולל **(מדרש)**. וכך פסק **רמב"ם אבל פ"א,ה"ב** מאימתי יתחייב אדם באבל משיסתום הגולל, אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן,

מֵתוֹ - אתנה, מגביל, **פְּנֵי** – מונח, **פְּנֵי מֵתוֹ** - מרבה, **מֵתוֹ** - מונח אתנה, מרבה הגבלות. ע"פ **אור החיים** (א) **(שבת קנב,ב)** שקודם שיסתם הגולל נפש אדם רואה ויודעת כל מה שלפניה עוד מכאן שמשכיבין המת על גבו **(ב"ב עד,א)**:

(ב) ע"פ **תו"ש [ל]** ללמד שאין נוהגין אבילות אלא משיסתום הגולל **(מדרש)**: **רמב"ם אבל פ"א,ה"א הלכה ב** מאימתי יתחייב אדם באבל משיסתום הגולל,

(ג) **בעל הטורים (בר' ח"ש כג,ג) וַיִּקְם אֲבֵרָהֶם מַעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֵת**. לפי שאסור לספר לפני המת **[בבלי ברכות ג,ב]** **תו"ש [ל]** ... ונראה דחסר בדברי הטור "אלא בצרכי המת" (טט: היינו משמע) שאסור לספר לפני המת אלא בצרכי המת.

(ד) **[בבלי ברכות יח,א]**... התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור, חוץ לארבע אמות חייב, דאמר מר: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, ונתמך במדרש **[שכל טוב]** בהסבר הכתוב **(בר' יוש מו,ט) לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** – רביע ששם גבול המחנה (ענין של ארבע אמות המהוות רשות לעצמן)

מַעַל – טפחא (א) כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה היינו תכונות ההגבלה; (ב) טפחא ללא מרכא לפני בתפקיד התפשטות התכונה לכתוב לפניו, היינו מעבירה הגבלה אל **וַיִּקְם אֲבֵרָהֶם**. למדנו על גזרה שווה מ-"ובקומך" אל "ויקם" שמדובר בקריאת שמע. ומבואר כי אברהם אבינו כאונן היה פטור מכל המצוות של התורה ובהן קריאת שמע ותפילה. ויש לעיין איך הגזרה שווה באה ללמד שאברהם אבינו היה פטור מקריאת שמע ולא מחוייב כפי הפשטות של גזרה שווה. ויש לומר כי טעם טפחא בתפקיד התפשטות התכונה הכתובה אחריה לכתוב לפניו, מעבירה את ההגבלה מטעם האתנה אל **וַיִּקְם אֲבֵרָהֶם** ומשנה את הפשט של קריאת שמע, למניעת קריאת שמע ע"י האונן המטפל בקבורת מתו. ולסים בטוב **(דב' ואת' ד,ד) וְאִתְּמַל הַדְּבָרִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם תִּים פְּלֶכֶם הַיּוֹם:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנת – תהלים ק"ט, שם: עמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הפצת התשורה** אלתה, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסריים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקור פשטא** – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק; ממעט; לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא **טפחא** – קב' שעשויה לגדול, ויור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשייף** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בראשית חיי שרה כגד: גר-ותושב אַנְכִי עַמְכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנֶי:

רש"י (ד) ... ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב (**תוי"ש לה**) מארי ביתא (בעל הבית) (**ב"ר נ"ח**) ואתלנה מן הדין שאמר לי הקב"ה (**בר' לז יב**), **לְיָרְעָה אִמּוֹ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת** (גם **בר' ח"ש כד**), **לְיָרְעָה אִמּוֹ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת** . ראה שימוש ב- (**גג**), **[רמב"ן] (בר' ח"ש כגד) ... ומפני שאמר תנו, חשבו שבקש אותה מהם במתנה, וענו אותו אינך נחשב בעינינו כ-גר-ותושב, אבל אתה מלך, המליכך האלהים עלינו ואנחנו ואדמתנו עבדים לך, תקח כל בית הקברות שתחפוץ בו וקבור מתך שם, ויהיה לך לאחזת קבר לעולם, כי איש ממנו לא ימנעהו ממך:**

(בר' ח"ש כגד) גר-ותושב אַנְכִי עַמְכֶם גר-ותושב אַנְכִי – מרכא טפחא כיתור לרבות, רבוי זכויות: מהבטחת ה', מכח היותו בעל הבית של הארץ מנצחוננו על ארבעה המלכים, מכח שכל יושבי הארץ המליכוהו למלך עליהם.

(בר' ח"ש כגד) עַמְכֶם – אתנח, מגביל מקום הקבורה המבוקש כפי **[ר' חיים פלטיאל] (בר' ח"ש כגד) גר-ותושב אַנְכִי עַמְכֶם** . פ"י אני גר לה' (ט:ט) כאילו כתוב גר ל"אנכי ה' אלקיך" ולכן) ואין נכון לקבור מתי עם שלכם, גם אינו שוה לקבור זה המת בשדה אחר באקראי בעלמא לפי שעה כי תושב אנכי עמכם ורוצה אני להתיישב כאן ולקבור שאר מתיים. **[טור יורה דעה הלכות אבילות סימן שסב]** אין קוברין רשע אצל צדיק ואצל חמור אצל רשע קל אין קוברין יד) וכן אין קוברין צדיק וכ"ש בינוני אצל חסיד מופלג (א):

[חשוקי חמד מגילה דף ט עמוד ב] וכתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן שמא) דהא דאין קוברים רשע אצל צדיק איסורא דאורייתא, מהלכה למשה מסיני הוא, כפירש"י בסנהדרין (דף מו ע"א ד"ה שתי) ... מ"מ אם אסור לקבור צדיק אצל רשע, כ"ש שאסור לקבור גוי אצל יהודי, וכבר דבר זה מרומז בנ"ך (רות א יז) שאמרה רות לנעמי, ושם אקבר, ודרשינן ביבמות (דף מז ע"ב) שאמרה לה נעמי שיש לנו ב' בתי קברות, ואפילו רשע אצל צדיק אין קוברין.

(בר' ח"ש כגד) תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם – קדמא מהפך פשטא זקף-קטן, קדמא מלמד על דברים שקודמים לחלק הבא של הפסוק, זקף-קטן מלמד על שני דברים שקודמים לענין אֲחֻזַּת-קֶבֶר, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחד מן הדברים יוצא מפשט הכתוב.

תְּנוּ – קדמא שני דברים שקודמים לענין אֲחֻזַּת-קֶבֶר, (א) קנין של נחלה בלי לומר שלצורך אֲחֻזַּת-קֶבֶר (ב) בקשה ליעד הנחלה ל-אֲחֻזַּת-קֶבֶר ברשות גדולי העיר, יושבי העיר, ה-**[חזקוני] (בר' ח"ש כגד)** השתמש ב-**(בר' ח"ש כגד) מֵאֵת בְּנֵי-חַתָּה**: להסביר שלקח חתימת העיר וקיום המקנה מן השדה שלא יאמרו אין עפרון רשאי להרבות אצלנו מקום טומאה. אצל הגויים אין טומאה וטהרה. מזה יש ללמוד על ישראל שצריכים רשות השלטון להקמת בית קברות.

[הדר זקנים] (בר' ח"ש כגד) תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם. נראה דצריך אדם ליקח רשות מכל גדולי העיר לעשות בית הקברות ולפ"י שאל רשות מהם. ומתוך כך ניחא הא דאמר לקמן **(בר' ח"ש כגד) וַיִּקְרָא יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרָשׁ וַיִּכְתֹּב** (**בר' ח"ש כגד) וַיִּקְרָא יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרָשׁ וַיִּכְתֹּב וַיִּמְצָא אֶשְׁרָפּוֹ וְכוּ' (בר' ח"ש כגד) וַיִּקְרָא אחר (בר' ח"ש כגד) וַיִּקְרָא** לומר לך שקנה שדה מבעליו ואח"כ קנה המקום לעשות אחוזת קבר מן המושל שלא יכול לעשות בית הקברות בלא רצונו והיינו קימה שנייה: וכן מפרש **[תוספות הרא"ש]** כמובא ב-**[אוצר החכמה][כבוד של תורה - א בארי ישראל הלוי]** על הקרא זה.

כפי **[רשב"ם] (בר' ח"ש כגד) תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם** – הניחו לי לקנות קרקע כאן ותתצו אתם יושבי העיר להניח לי לקבור בה מתי משפחתי, כי אחוזת קבר אין יכול להיות אלא ברצון כל בני העיר.

[אוצר החכמה][כבוד של תורה - א בארי ישראל הלוי] [תוספות הרא"ש] (בר' ח"ש כגד) תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם.

ממקורות שונים, וביניהם **[תפארת ישראל]** בספר **[כבוד של תורה - א בארי ישראל הלוי]**, אברהם אבינו קנה השדה והמערה להיות בעל דירה-אחווה בעיר, והקנין בדיעת כולם כדי למנוע טענת בר-מצרא, ולא קבל במתנה שאז אין טענת בר-מצרא מפני שזה היה ביום אידיהם, ואסור ליקח מתנה ביום אידיהם. אותו יום מינו את עפרון להיות שופט עליהם והוא במכירת שדהו אישר את שנוי היעוד לאחוזת קבר לא רק לשרה אמנו אלא לכל משפחת אברהם.

אֲחֻזַּת-קֶבֶר – מקף כרב-מצב ע"פ **[ר' חיים פלטיאל]** (א) מקום קבורה למת אחד (ב) מקום קבורה לכל המתים של משפחת אברהם. וכוונת התורה כאן למצב (ב). ע"פ המקורות השונים, היות והשדה והמערה של עפרון לא היו עדיין בית קברות צריך רשות גדולי העיר לעשות המקום בית קברות, ואם נראה זאת כהלכה לעם ישראל, הסבה כדי למעט בטומאת ארץ-ישראל. וכמסקנה בלימוד הפוך, נניח שמדובר ביהודים אם השדה והמערה של עפרון כבר היו בית קברות אז הוא לא היה רשאי למכור אחוזת קבר משפחתו. ואם מכר ללא הסכמת כל המשפחה רשאים להכריח את הלוקח להחזיר מקום אחוזת הקבר והם יחזירו דמי הקבר.

[טור יורה דעה הלכות אבילות סימן שסו] המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו ומקום הספדו^(א) באין בני משפחתו וקוברין אותו בעל כרחו של לוקח ומחזירין לו דמיו ... **[בית יוסף יורה דעה סימן שסו]** המוכר קברו ודרך קברו וכו'. ברייתא בפרק המוכר פירות (ב"ב ק:) וסוף פרק יש בכור (בכורות נב:) ומפרש התם דטעמא משום פגם משפחה.

[חשוקי חמד כתובות פדא, ...] וכתב הגליוני הש"ס דלשון בית הקברות משמעותו בית קברות של המשפחה, והיינו שירש בית קברות מאבותיו ומכרה. ואם כן יש לעיין מדוע אין המכירה בטילה מדינא, מטעמא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, דהא אסור למכור בית הקברות שירש מאבותיו, מלאו ד' **[דברים שפטים יט, ד]**, **לֹא תִסַּיַג גְבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גְּבוּל רֵאשִׁימִים בְּנַחֲלָתְךָ**, כמבואר ברש"י (נדה דף נו ע"א ד"ה לא תסיג) בשם הספרי, ובאתי רק להעיר, עכ"ל ... ויש להעיר דיש מרבתינו הסוברים שהוא רק איסור דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא,

[ספרי דברים פרשת שפטים פיסקא פחא] ... מניין למוכר קבר אבותיו שעובר בלא תעשה תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, ד) לֹא תִסַּיַג גְבוּל רֵעֶךָ**, יכול אפילו לא נקבר בו אדם מעולם תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, ד) בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּתְּנֶלְךָ בְּאָרֶץ** הא אם קבר בו אפילו נפל אחד ברשות עובר בלא תעשה. **[רמב"ם אבל פ"ד, ה"ח]** הבונה קבר למת לא נאסר עד שיכנס בו המת, ואפילו הטיל בו נפל נאסר בהנאה. **[שם, ה"ג]** הבונה קבר לאביו והלך וקברו בקבר אחר, הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית, והקבר הזה אסור בהנאה מפני כבוד אביו.

[חשוקי חמד כתובות פדא, ...] אבל אם אדם קונה בית קברות משפחתי על דעת שלא לקפח את הנפטרים הטמונים במקום, ויקבור שם רק את בני המשפחה הראשונה כדת וכדין, אינו בכלל הלאו דלא תסיג, ואף על פי שקנה את בית הקברות כדי לגבות תשלום עבור כניסה לבית הקברות, או שידרוש תשלום עבור נטילת עפר בין הקברים (כמבואר במסכת סנהדרין דף מז ע"ב), והמקום לא נאסר בהנאה, ובאופן שכזה המכירה חלה. או שקונה בית קברות כדי ליטול תשלום עבור גניזת ספרי תורה וספרי קודש שכלו וכדומה, בזה המכירה יכולה להיות קיימת, כי לא מקפח את הקבורים כבר ואת בני המשפחה שיבואו אחריהם. ויתכן שגם יהיה רשאי להכניס את הנפטרים לפי סדר שהוא יקבע. [ומטין משמיה דהגרי"ח זוננפלד זצ"ל שלעתיד לבוא יקומו לתחיה גם הספרי תורה שנגנו בארמיה].

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנית – ההלכות ק"ט, ט"ז, ט"ח – המקרא והתורה שבעל-פה, התע"ט; **הפניית ההשקפה**: **אתנה**, **סלוק** – **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבי**; **דרגא** – מחלק; **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** מבחצי פסוק – היקף; **השלישיה**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיש** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

[פנים יפות] (בר' ל' יד, יט) **בְּרִיךְ אֲבֹרְךָ לְאֵל עֲלִיּוֹן** וגו'. יש לומר שרמז לו בזה ברכת כהנים (בנוסח של שם בן נח שהיה עד אז כהן), כמו שמצינו במדרש [ילק"ש לך ע"ד] שהוציא לו לחם ויין לרמז על מנחות ונסכים, ולכך הקדים ברכתו של אברהם שהוא ברכה מן התורה (הכוונה לברכת כהנים), לברכתו של הש"י שהוא ברכת הודאה שאינו אלא מדרבנן.

[ילקוט יוסף פסוקי דזמרה וקריאת שמע סימן מו - מהלכות ברכות השחר]

ג. ברכת אלהי נשמה אינה פותחת בברוך מפני שהיא ברכת ההודאה, וברכות ההודאות אינן פותחות בברוך. ומכל מקום טוב ונכון להסמיך ברכת אלהי - נשמה לאשר יצר, או לברכה הפותחת בברוך. אך אין למחות במי שעושה כדעת מרן השלחן ערוך ואינו מסמיך אשר יצר לברכה זו.^(*)

ילקוט יוסף פסוקי דזמרה וקריאת שמע הערות סימן מו - מהלכות ברכות השחר (ג) להסמיך אלהי נשמה לאשר יצר דין זה כבר נתבאר לעיל סוף סימן ו'. שוב ראיתי בהליכות עולם ח"א (עמו"ל נ') שכתב בזה בזה"ל: כתב בכ"ן איש חי (פרשת וישב אות ב) יסמוך ברכת אלהי נשמה לאשר יצר, כמ"ש בשער הכוונות. ע"כ. והנה התוס' ברכות (מו א) ד"ה כל הברכות, כתבו, אלהי נשמה למה אינה פותחת בברוך, והרי אינה סמוכה לאשר יצר, כגון שלא הוצרך לנקביו, וצריך לומר שהואיל ואינה אלא הודאה בעלמא מש"ה אינה פותחת בברוך. וכן כתבו התוס' בפסחים (קד ב) ד"ה כל הברכות. וכן כתבו הטור ומרן הש"ע (סימן ו סעיף ג) וז"ל: ברכת אלהי נשמה אינה פותחת בברוך מפני שהיא ברכת הודאה, וברכות ההודאות אין פותחות בברוך כמו שמצינו בברכת הגשמים ע"כ. יעויין בלשון [ש"ע א"ח הלכות ברכת הפירות סי' רכא] ומה מברך, אם אין לו שדה אומר: מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואלו פיננו מלא שירה כים וכו' עד הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו, וחותם: בא"י אל (ג) רוב ההודאות; (ב') ואם יש לו שדה (ד) בשותפות עם אחר, מברך הטוב והמטיב; (ה) ואם אין לו שותף בשדה, * (ו) א מברך שהחיינו. הגה: (ז) י"א ב' דהשומע שירדו גשמים מברך הטוב והמטיב (רשב"א). וצריך לפרש את הכלל שברכות הודאות אינן פותחות בברוך, היינו ברכה ארוכה, שהרי ברכת הטוב והמטיב (רש"י) פותחת בברוך.

והרב ר' דוד אבודרהם (בדף יד ע"א) כתב, אלהי נשמה אינה פותחת בברוך, שאינה סמוכה לברכת אשר יצר, דהא אמרינן בגמרא (ברכות ס ב) כי מיתער (מתעורר משנתו) לימא הכי אלהי נשמה וכו', ומיהו פ"י הראב"ד שהיא סמוכה לברכת המפיל חבלי שינה על עיני, ואין השינה הפסק מפני שאינה מעשה וכו', והנכון כמו שפ"י ר"ת שאינה פותחת בברוך מפני שהיא ברכת הודאה, וכן ברכת הגשמים אינה פותחת בברוך (כשאין לו שדה) מפני שהיא ברכת הודאה. ע"כ.

וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם-הָאָרֶץ – דרגא תביר מרכא טפחא, הלכה (א) כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שכאן הוא הודאה לה', ושעל כל אחד חלה אותה הלכה, כאן לימד על שמודין לה' (כל) בשורה טובה:

אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם-הָאָרֶץ – תביר מרכא טפחא, הלכה (ב) כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שכאן הוא הודאה לה', ושעל חלקם לא חלה הלכה (ב), אפשר כי הלכה (ב) היא מתי לא פותחים ברכת הודאה בברוך.

לפיכך שתי תבניות הטעמים לעיל מלמדות על ברכות הודאה שהן מרבנן!!!

אַבְרָהָם – תביר עשוי למעט השתחוויה בברכת הודאה כתיקון חז"ל כנלמד ב-[ש"ע א"ח הלכות תפלה סי' קכא] (א א א') שוחין (ב) במודים (ג א') תחלה (ד) ב וסוף.

[נחלת יעקב] במאמר המוסגר יעויין ב-[בבלי נדרים לבב] ושם מבואר שמלכי צדק פעל לא כהוגן בהקדימו ברכת אברהם לברכת הבורא ועל כן נענש וניטלה ממנו הכהונה. והנה לפי דברי הפנים יפות פעל כהוגן שהרי הקדים ברכת כהנים שהיא מן התורה לברכת ההודאה שהיא מרבנן. ויש לפרש שהתביעה על מלכי צדק שלא הזכיר שם ה' בברכתו לאברהם והיה צריך לומר "יברך אל עליון ... לאברהם, כמו ברכת כהנים "יברך ה' וישמרך".

בראשית חיי שרה כגח: וַיִּדְבֶּר אֱתָם לְאִמָּר

אִם-יִגַּשׁ אֶתְדַנְפְּשְׁכֶם לִקְבֶּר אֶתְדַמְתִּי מִלְפָּנֵי שְׁמַעוֹנִי וּפְגַעוּלִי בְעַפְרוֹן בֶּן-צֹחַר:

(בר' ח"ש כגח) וַיִּדְבֶּר אֱתָם – (סלוק) מרכא טפחא, כעין לימוד סמיכות משני הפסוקים הקודמים. ב-[בר' ח"ש כגו] הסכימו לבקשתו לאחוזת-קבר בחברון, ב-[בר' ח"ש כגז] הוא השתחוה לה' על הבשורה הטובה ותוך כך כבדם, ב-[בר' ח"ש כגח] הוא מפתח את כיבודם וע"פ

[אלשיך] אם יש את נפשכם כאשר אמרתם תחלה שתוכם טוב ואינו מן השפה ולחוץ באמרכם במבחר קברינו קבר, וע"פ [ב"ר (וילנא) ח"ש נח ז], והסבר **[שכל טוב]** מבקש את תיוכם אל עפרון שיתפייס לבקשתו ואם לאו שיתפללו שיצליח במשא ומתן עם עפרון ו-[מתנות

כהונה] פירש התפללו לו בשבילי (היינו שיש בכוחם להתפלל להצלחתו של עפרון וידע שמצליח בזכות אלהי אברהם), שאותו יום מינו אותו ארכוסטרטיגוס (כעין ראש השרים) אמנם מה' יצא שלא יהא בר נש רב (אברהם) זבין (קונה) מבר נש זעיר. אבל בדרך ארץ מקובל שגדול עושה עסק עם גדול. וב-[גבול בנימין, ווילאלי בנימין ח', ג, דרוש ה] רצה אברהם להראות שיאמרו לעפרון שזה כבודו שאברהם יקנה ממנו, מלך מהדיוט, **שְׁמַעוֹנִי** – זקף-גדול בתפקיד שלוש, א"א התקין עצמו למלחמה – פגעוני מלשון לך ופגע בו, להראות שיש בכוחו ליטלה ממנו מהבטחת הקב"ה, לדורון – סרסוני בממון כדי שלא יערערו משום דינא דבר מצרא, תפילה – צלו לי.

(בר' ח"ש כגח) וַיִּדְבֶּר אֱתָם – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב אפשר רבוי כיבודם, רבוי השתדלות שיצליחו לבקש בקשתו. **לְאִמָּר** – אתנה, מגביל אפשר שאם עפרון יכביד כעין נוטריקון לאו אמור, הרבו תפילה שיתפייס.

[רמב"ן] (בר' ח"ש כגח) אִם-יִגַּשׁ אֶתְדַנְפְּשְׁכֶם – מונה רביע, בתפקיד לפחות ארבע דברים – (ט: ט: א) טעמו, אני לא אקבור מתי בקבר אחר, (ט: ט: ב) אבל אם רצונכם שאקבור מתי פגעו לי בעפרון שיש לו מערה בקצה שדהו, ואיננה לו בית קברות אבותיו, כי לשדה היא להם:

(ט: ט: ג) וטעם מלפני - כי אם לא תעשו כן אקברנו בארון. (ט: ט: ד) או יהיה טעמו, מתי אשר הוא לפני ואני צריך למהר לקבורו: (ט: ט: ה) וטעם ופגעו לי - כי היה עפרון עשיר ונכבד, כאשר אמר ביני וביניך מה היא - ולא יהיה לו לכבוד למכור נחלת אבותיו, כענין נבות הזורעאלי (עיין מלכים א כא), על כן לא הלך אברהם אליו להרבות לו מחיר השדה, ובקש מאנשי העיר שיפגעו בעבורו דרך כבוד:

[מלבי"ם] (בר' ח"ש כגח). לִקְבֶּר אֶתְדַמְתִּי מִלְפָּנֵי - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף קטן כשני לימודים. מהפך פשטא מוציא לפחות לימוד אחד מפשט הכתוב. ... תקנה הזאת שלא לתת אחוזת קבר לאיש נכרי, יש לומר בה שני טעמים. אן י"ל שהיא תקנה כללית שזר לא

יהיה לו אחוזה בתוכם, וכמ"ש גבי שכס והאחוזו בה, שסתם גר אינו יכול להאחז לקנות שם אחוזה, וזה מפני שהאזרחים קודמים לקנות, ובה י"ל שהיתה התקנה רק על המכר לא על המתנה, שבמכר י"ל שהאזרח הוא שבמכר ובר מצרא, אבל במתנה הלא כל אחד יכול לעשות בשדהו מה שירצה, ואין שייך לומר תנהו במתנה לאזרח הארץ, שהמתנה הוא בשביל קודם שהיה הוא מצא חן בעיניו. בן י"ל שהתקנה היא רק על אחוזת קבר מפני שאין רוצים שאיש נכרי יהיה לו הכבוד הזה, שיי"ל בית קברות מיוחד למשפחתו, שזה לא ניתן רק לגדולי הארץ, ובכד זה אחוזה אחת יוכל לקנות גם הגר, ואחוזת קבר אין לתת לו גם במתנה, ואחר שיש ספק בתקנה זאת איך היתה, יש רשות ביד מושל הארץ שהוא ממונה על חוקי המדינה לעשות פירוש לתקנה זו כטוב בעיניו, לכן אמר **שְׁמַעוֹנִי וּפְגַעוּלִי בְעַפְרוֹן בֶּן-צֹחַר**, שאחר שעפרון הוא השופט יוכל להסכים שהפ' הוא כטעם הראשון, שהתקנה הוא מצד שהאזרח קודם לקנות, ובהו הצד יכול לתת לו אחוזת קבר במתנה כמו שיכול לתת לו שדה במתנה,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסריים ופסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך** פשט – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דהגא** – מחלק, ממעט, לא המש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש** בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לפי **[תוספות]** שתי שבועות, (א) לקחת אשה ממשפחת אברהם (ב) לא לקחת אשה מכנען גם אם לא הצליח לקחת אשה ממשפחת אברהם. לפי **[תוספות הרא"ש]** ע"פ **[ספרי]** רבקה בת 14 או 14.5 שנה בנשואיה ועצמאית ורק דעתה קובעת.

העבד מברר תנאי השבועה עם האשה גדולה ורק הסכמתה מספיקה **(בר' ח"ש כד,ה) אולא לא-תאבה האשה** (זקף-קטן כשתיים) שיש בזה שני אופנים (א) לא מסכימה לנישואין וכבוגרת אין דעה לקרובים (ב) רוצה בנישואין אבל להשאר במקומה (ראה בהמשך)

במענה לביורר העבד על אשה גדולה, אברהם מוסיף תנאי כפול כמשפטי התנאים **(בר' ח"ש כד,ה) א-לא תאבה האשה ללכת אחריך** ו**נג'ית משבעתי זאת**

(בר' ח"ש כד,ה) א-לא תאבה האשה ללכת אחריך – מקף קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן, **(בר' ח"ש כד,ה) א-לא** – מקף מברר ע"פ **[בבלי קדושין סא,ב]** בין שני מצבים לר' חנינא בן גמליאל (א) האשה מסכימה הקרובים לא מסכימים (ב) הקרובים מסכימים האשה לא מסכימה

(בר' ח"ש כד,ה) א-לא – קדמא, תנאי מוקדם לליקוחין הסכמת כולם ולא ליקוחין בעל כורחם של הקרובים או בעל כרחא של האשה. **(בר' ח"ש כד,ה) תאבה האשה ללכת אחריך** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני דברים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהדברים יוצא מפשט הכתוב.

שני דברים (א) פשט - לא מסכימה לנישואין (ב) יוצא מהפשט מסכימה אבל רק במקומה. אפשר כי טעם מלת **ללכת** מונח מוסיף מצב בתוך זה, שאפילו לנישואין בלבד ולא להישאר בחוץ לא יצא יצחק מארץ כנען **רק את-בני לא תשב שמה**:

תנאי כפול צריך במצב של ספק. התנאי הכפול של בני גד ובני ראובן היה נחוץ למצב שהם לא יעברו חלוצים ואז אינם מקבלים נחלה בעבר הירדן כבקשתם ויש ספק האם יקבלו נחלה בעבר הירדן המערבי. לכן מחויב התנאי הכפול למצב, שאם לא יעברו חלוצים אז ינחלו בעבר הירדן המערבי.

התנאי הכפול אצל רבקה הוא בגלל הספק האם היא קטנה או גדולה. בקטנה לא צריך הסכמתה. בגדולה צריך הסכמתה בלבד. ועוד ספק שמא אחד מהם לא יסכים ולכן לא יהיו נישואין והעבד משוחרר משבועתו. ולרש"י יקח אשה מכנען, לתוספות לא יקח אשה מכנען.

מוצע הסבר בפנימיות התורה לטעם **(בר' ח"ש כד,ה) א-לא** – קדמא, ולהוצאת הכתוב מפשטו ולקורא **תאבה האשה** ולסימן שבשק העבד לאשה המיועדת ליצחק ושאינו נישואין. אברהם אבינו מלמד לעבד לבצע מבחן לאשה על המים קודם לבחירתה. המבחן המיוחד במינו שבו תהיה לאשה סייעתא דשמיא מופלאה תראה לאשה שהיא ראויה לנישואין מיוחדים והיא תבחר להנשא למשפחה המיוחדת ששלחה עבד מיוחד ומבחן עם גלוי עזרת השם המיוחדת. נתבונן במלים

(בר' ח"ש כד,ה) אחריך ונג'ית – ג' המלים המוטעמות זקף-קטן זקף-גדול עולה $239 + 566 = 805$ = תת"ה = תשק"ה = השק"ת, בדוק את האשה בבקשה ש-תשק"ה אותך ובאמצעות השק"ת תשק"ה הגמלים. מכאן שמבחן המים אינו נישואין. ר' אורי דסברג ז"ל מכון צומת, הביא "הרמב"ם מביא כדוגמא לניחוש האסור מן התורה את תנאו של אליעזר עבד אברהם על עין המים". הראב"ד טוען כנגדו "איך חשב על צדיקים כמותם עבירה זו?".

ההפרש בין ג' המלים המוטעמות זקף-קטן זקף-גדול ובין גימטריית המלים זק"ף-קט"ן זק"ף-גדול"ל העולה תקע"ו (576) מחושב כך: $(576 - 805) = 229$ עולה רכ"ט עולה ר' (פעמים) כד"ה ומרומז ב- **ותע ר פדה**, אפשר רמז שהאשה תעשה החסד בוריותו והרבה פעמים כמעיד הכתוב אח"כ **(בר' ח"ש כד,ב) ותמחר ותער פדה אלהשקת ותרץ עוד אלהבאר לשאב ותשאב לכל-גמליו**.

בראשית חיי שרה כד,ז – מא: מסיפור העבד לומדים ששבועת אברהם מלווה באלה. ושני אופני ניקוי מהשבועה.

[לז] וישבעני אדני לאמר לא-תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב בארצו:
[לח] א-לא אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתי ולקחת אשה לבני:

שבועה עם התנאים (א) – (כד,ז) לא לקחת אשה מבנות כנען (ב) – (כד,ז) לקחת אשה ממשפחת אברהם בלי לציין אם היא קטנה או גדולה. בתגובה לאמר העבד **[לט] ואמר אל-אדני אלי לא-תלך האשה אחרי:** אברהם מכליל סעיף בשבועה עם היא גדולה

[מ] ואמר אלי ה' אשר-התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח דרפך ולקחת אשה לבני משפחתי ומבית אבי:
[מא] אז תנקה מאלתי כי תבוא אל-משפחתי וא-לא יתנו לך ויתני נקי מאלתי:

תנאי כפול, תלך למשפחה. **וא-לא יתנו לך** – מקף מהפך פשטא זקף-קטן, מקף מברר אם האשה ברשותם או ברשות עצמה. אם ברשותם היינו האשה קטנה ולא יתנו לך – נקי משבועה באלה. אם היא ברשות עצמה ואינה מסכימה – **(בר' ח"ש כד,מא) אז תנקה מאלתי**. ופי' **[בעל הטורים]** ואברהם אמר **(בר' ח"ש כד,ה) משבעתי**. שהוא החמיר עליהם לומר שהביאו באלה שהיא חמורה יותר (עיין שבועות לו א), כדי שיתרצו:

[אור החיים] (בר' ח"ש כד,ה) ונג'ית משבעתי זאת. פירוש מקיחת אשה לבנו מאת מולדתו אבל משבועת קיחת בת כנען במקומה עומדת שהוא דבר התלוי בידו: **נג'ית** – זקף-גדול המרמז לשלושה דברים, ככעין שניים באופן אחד ואחד באופן אחר, התלויים בידו של העבד (א) שלא יקח בת כנען בהחלט (מזה אין נקוי) (ב) שיקח אשה ממולדתו (ממשפחתו) של אברהם (ג) שהאשה תבוא לארץ כנען ולא שיצחק יצא מארץ כנען (מ-ב) ו-ו (ג) יש נקוי). אפשר שפירוש זה מקורו ב-**[תוס' קידושין סא,ב]** שהיו שתי שבועות. רש"י מפרש שאם לא יתנו יקח מבנות ענר אשכול וממרא. ותוס' לא מתירים מהן. שאז יצחק לא יהיה גר אלא תושב ולא תתחיל הגירות של ברית בין הבתרים. **זאת** – אתנה, מגביל הנקוי משבועה לקחת רק ממשפחת אברהם, אבל מותר השבועה המונעת לקחת מבנות כנען כפי' התוספות **[שלל דוד]**. **רק את-בני וגו'**. לא השביעו על דבר זה ואין זה אלא תשובה לאומרו **(בר' ח"ש כד,ה) הקשב אשיב** וגו':

אור החיים (בר' ח"ש כד,ט) וישבע לו על-הדבר הזה. פי' על בת כנען בהחלט ועל ארץ מולדתו אם תרצה לבא עמו: **וישבע לו** – (אתנה) מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשתי שבועות (א) שלא יקח בת כנען בהחלט (ללא תנאים) (ב) שיקח מ- ארץ מולדתו. אפשר כי טעם מונח של **וישבע** מרבה בשבועה זאת את התנאי "אם תרצה לבא עמו".

[בעל הטורים] (בר' ח"ש כד,מא) כי תבוא אל-משפחתי. ולא אמר "אל בית אבי", לומר שאם לא ימצא מבית אב יקח מבית אם: **אל-משפחתי** – מקף מברר בין בית אב ובין בית אם. **אל-משפחתי** – אתנה כמגביל קודם לבדוק בבית אב.